

**Ieteikumi, gatavojoties latviešu valodas
(mazākumtautību izglītības programmās)
centralizētajam eksāmenam 9. klasei**

Metodiskais materiāls

Atbildīgā par izdevumu Ināra Zdanovska

VISC redakcija

Saturs

Ievads	3
Kas jāzina skolēnam, beidzot 9. klasi?	5
Eksāmena struktūra	6
Uzdevumu paraugi lasīšanas daļā	10
Uzdevumu paraugi klausīšanās daļā	24
Uzdevumu paraugi valodas lietojuma daļā	35
Uzdevumu paraugi rakstīšanas daļā	39
Rakstīšanas daļas uzdevumu vērtēšanas kritēriji	42
Uzdevumu paraugi mutvārdu daļā	44
Runāšanas daļas uzdevumu vērtēšanas kritēriji	47
Biežāk pieļautās kļūdas un ieteikumi to novēršanai	49

Ievads

Metodiskā materiāla mērķis ir sniegt ieskatu par eksāmena struktūru, uzdevumu veidiem, to atbilstību dažādiem izziņas darbības līmeņiem, eksāmena darbā veiktajām izmaiņām, to pamatojumu, kā arī piedāvāt eksāmena uzdevumu paraugus.

Lai izvērtētu latviešu valodas apguves kvalitāti, beidzot pamatskolu, ESF projekta „Atbalsts valsts valodas apguvei un bilingvālajai izglītībai” ietvaros tika veikts pētījums „Valsts valodas apguves kvalitāte mazākumtautību izglītībā”. Īsā laika posmā tika analizēts, kāda ir pamatskolas beidzēju latviešu valodas apguves kvalitāte skolās, kuras īsteno mazākumtautību izglītības programmas. Tāpat arī tika pētīts, kāds vārdu krājums un sintaktisko konstrukciju lietojums raksturīgs latviešu valodas apguvējiem, kāds ir viņu valodas plūdums, paužu lietojums, kā skolēni uztver dzirdēto un lasīto tekstu, cik veiksmīgi viņi izsaka savu viedokli sarunā un rakstiski.

Pētījumā tika izmantoti 2009. gada 9. klases centralizētā eksāmena mazākumtautību izglītības programmās (turpmāk – eksāmens) dati. Šajā procesā:

- 1) izglītojamo eksāmena darbi tika transkribēti un marķēti;
- 2) tika izveidots rakstu un runas korpuss, lai izpētītu latviešu valodas apguvēju vārdlietojumu un sintaksi runā un rakstos;
- 3) klausīšanās un lasīšanas pārbaudes darbos tika noteikta katra lasīšanas un klausīšanās daļas jautājuma grūtības pakāpe, rezultātus statistiski analizēja, kā arī tika pārbaudīta to atbilstība mācību priekšmeta standartam;
- 4) runāšanas pārbaudes daļas analizē tika izmantota Eiropas Padomes izstrādātā metodika valodas eksāmenu pielīdzināšanai „Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana” (turpmāk – EKP).

Tā kā valoda ir unitāra kompetence un eksāmena daļu vērtējumi veido vienotu vērtējumu kategoriju dažādu līmeņu formā, bija nepieciešams noteikt, cik saskaņoti ir vērtējumi katrā daļā. Pētījumā tika izmantoti korelācijas koeficienti, lai noteiktu daļu savstarpējās sakarības un pārliecinātos, ka vērtējumu sadalījums visās daļās ir līdzīgs (piemēram, skolēna sniegums valodas lietojuma daļā ir līdzīgs sniegumam runāšanas daļā).

Izanalizējot visas valodas prasmes, pētījuma veicēji (Latvijas valodu skolotāju asociācija sadarbībā ar Latviešu valodas aģentūras īstenoto ESF projektu „Atbalsts valsts valodas apguvei un bilingvālajai izglītībai”, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultāti un Valsts izglītības satura centru) secināja:

- 1) eksāmens ir drošs (*drošums* – pārbaudes darba īpašība, kas raksturo tā rezultātu stabilitāti, ja šo darbu veic un (vai) vērtē atkārtoti citos apstākļos);
- 2) eksāmens atbilst mācību priekšmeta standarta prasībām;
- 3) skolēnu runas apguves līmeņi ir pielīdzināmi EKP;
- 4) daži uzdevumi (īpaši valodas lietojuma daļā) ir pārāk viegli un nedod iespēju novērtēt skolēnu mācību sasniegumus produktīvās darbības līmenī;
- 5) krasi atšķiras skolēnu sniegums dažādās valodas prasmēs;
- 6) visgrūtāk skolēniem ir secināt, izvērtēt, pamatot un izmantot lasīto dažādiem mērķiem (vidēji – 38%);
- 7) vislabāk padodas izteikt emocijas un viedokli (vidēji – 59%);
- 8) eksāmenā piedāvātie teksti tematiski atbilst mācību priekšmeta standarta prasībām.

Pētījuma veicēji izteica arī vairākus ieteikumus latviešu valodas skolotājiem:

- 1) attīstīt skolēnu prasmi lasīt ar izpratni;
- 2) attīstīt prasmi analizēt, secināt, izvērtēt un pamatot;
- 3) nostiprināt rakstītprasmi, kā arī runas un rakstu kultūru.

Ņemot vērā pētnieku ieteikumus, jau 2010. gada centralizētā eksāmena saturs tika pilnveidots. Piemēram, valodas lietojuma daļā (vērtē skolēna gramatikas un leksikas zināšanas) tika mainīts uzdevumu veids – atsevišķas prasmes, kas iepriekš tika pārbaudītas kombinētos uzdevumos, 2010. gada centralizētajā eksāmenā tika pārbaudītas konkrētos uzdevumos, lai dotu iespēju arī labākajiem skolēniem pilnīgāk parādīt savas zināšanas un prasmes. Eksāmena satura pilnveide notiks arī turpmāk.

Paldies par sadarbību metodiskā materiāla sagatavošanā Rīgas Ukrainu vidusskolas skolotājai Līgai Cīrulei, Aizkraukles 1. vidusskolas skolotājai Astrai Jansonei un Latviešu valodas aģentūras metodiķei Ērikai Pičukānei.

Ināra Zdanovska,
Valsts izglītības satura centra
speciāliste valsts pārbaudes darbu jautājumos

Rīgā, 2011. gada martā

Kas jāzina skolēnam, beidzot 9. klasi?

Lasīšanas daļā jāprot:

- 1) lasīt un saprast tematiski, stilistiski un žanriski dažādus, savām vajadzībām un interesēm atbilstošus tekstus;
- 2) atrast lasītajā tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas;
- 3) analizēt un izvērtēt iegūto informāciju un izmantot to dažādiem mērķiem;
- 4) uztvert un saprast lasītajā tekstā galveno domu, raksturot tēlus, noteikt teksta tematiku, uztvert netieši formulētu domu, vispārināt un secināt;
- 5) saskatīt kultūras vērtības.

Klausīšanās daļā jāprot:

- 1) uztvert dažādā tempā runātu tekstu, arī autentisku tekstu;
- 2) uztvert un saprast dažādu veidu tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;
- 3) dažādās situācijās saprast informāciju, kas attiecas uz ikdienu, darbu, sociālo vidi un atbilst klausītāja pieredzei;
- 4) noteikt runātāja attieksmi pret teikto, kritiski izvērtēt dzirdētā saturu.

Valodas lietojuma daļā jāprot:

- 1) lietot sistematizētu vārdu krājumu;
- 2) pareizi lietot vārda gramatiskās formas;
- 3) saprast un pierakstīt biežāk lietojamo vārdu saīsinājumus;
- 4) noteikt vārda piederību vārdšķirai;
- 5) izmantot dažādas gramatiskās konstrukcijas atbilstoši komunikatīvajai situācijai;
- 6) ievērot gramatikas likumības, nepieļaut sistemātiskas kļūdas;
- 7) standartkonstrukcijās lietot pieturzīmes atbilstoši gramatikas normām;
- 8) ievērot valodas normas.

Rakstīšanas daļā jāprot:

- 1) rakstiski sniegt un iegūt informāciju par personiskiem, sadzīves, ar savu darbu/mācībām un interesēm saistītiem tematiem;
- 2) aizpildīt anketas, uzrakstīt lietišķos rakstus (iesniegumu, sludinājumu, vēstuli, paskaidrojumu);
- 3) raksturot cilvēkus, notikumus, vietu, laiku un darbību;
- 4) skaidri formulēt domu, viedokli, argumentēt to un salīdzināt ar citiem viedokļiem;
- 5) veidot loģiski saistītu un plānveidīgu tekstu par dažādiem tematiem;
- 6) izmantot dažādas gramatiskās konstrukcijas atbilstoši komunikatīvajai situācijai;
- 7) ievērot gramatikas likumības, nepieļaut sistemātiskas kļūdas;
- 8) standartkonstrukcijās lietot pieturzīmes atbilstoši gramatikas normām;
- 9) ievērot valodas normas.

Mutvārdu daļā jāprot:

- 1) dialogā/polilogā uztvert un saprast jebkuru autentisku runu;
- 2) uztvert un saprast dažādas grūtības pakāpes jautājumus par dažādiem tematiem;
- 3) sniegt informāciju par sadzīves tematiem, savu darbu/mācībām, savām interesēm un vaļaspriekiem;
- 4) uzdot jautājumus, lai iegūtu nepieciešamo informāciju, un diskutēt par dažādām dzīves situācijām un problēmām;
- 5) raksturot un salīdzināt priekšmetus, parādības, notikumu vietas, laiku, darbību, savas emocijas un izjūtas;
- 6) izteikt un argumentēt savu viedokli, emocijas, vērtējumu, secinājumus un pieņēmumus;
- 7) lietot valodu atbilstoši sabiedrībā pieņemtajām normām.

Eksāmena struktūra

Eksāmena mērķis

Novērtēt skolēnu latviešu valodas zināšanu un prasmju kopumu atbilstoši mācību priekšmeta standarta „Latviešu valoda un literatūra mazākumtautību izglītības programmās 1.–9. klasei” prasībām (Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumi Nr. 1027 „Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem”).

Eksāmena uzbūve

Eksāmenam ir rakstu un mutvārdu daļa. Rakstu daļā ietilpst lasīšanas, klausīšanās, valodas lietojuma un rakstīšanas daļa.

Katrā no piecām eksāmena daļām ir dažādas grūtības pakāpes uzdevumi atbilstoši izziņas darbības līmeņiem:

- iegaumēšanas un izpratnes līmenis;
- zināšanu un prasmju lietošana;
- analīzes un produktīvās darbības līmenis.

Visām piecām eksāmena daļām ir vienāds īpatsvars – 20%.

Lasīšanas daļa

Šajā daļā ir trīs uzdevumi. Katrs sastāv no lasāmā teksta un jautājumiem (uzdevumiem) par teksta izpratni.

Izmantojamie tekstu veidi: brošūras, katalogi, tūrisma ceļveži, vēstules, atklātnes, dienasgrāmatas, paziņojumi, sludinājumi, afišas, ēdienkartes, instrukcijas, saraksti, diagrammas, kartes, plāni, raksti no avīzēm un žurnāliem, interneta materiāli, daiļliteratūra.

Uzdevumu veidi:

- atbilžu izvēle;
- vērtējuma izvēle;
- teksta daļu sakārtošana;
- tukšo vietu aizpildīšana;
- īsās atbildes;
- informācijas pārveidošana;
- savietošana;
- teksta analīze.

Pārbaudāmās prasmes:

- atrast tekstā gan tieši, gan netieši izteiktu informāciju;
- noteikt teksta galveno domu;
- raksturot darbojošās personas;
- noteikt tēlainās izteiksmes līdzekļus;
- noteikt autora nolūku;
- saprast teksta tematiku un atsevišķu vārdu vai vārdu savienojumu nozīmi, izmantojot kontekstu;
- izprast teksta uzbūves principus, attiecības starp teksta daļām;
- novērtēt faktus un notikumus;
- noteikt cēloņus un sekas.

Klausīšanās daļa

Šajā daļā tiek novērtēta izglītojamo klausīšanās prasme. Klausīšanās daļā ir trīs uzdevumi, tos veido klausīšanās teksts – audioieraksts diskā – un jautājumi (uzdevumi) par dzirdēto. Izmantotie teksti ir autentiski.

Izmantojamie tekstu veidi: paziņojumi, sludinājumi, reklāma, laika ziņas, radio un TV ziņas, raidījumi par dažādām tēmām, afišas, instrukcijas, telefona sarunas, intervijas, diskusijas, sarunas, publicistika, literāri teksti.

Uzdevumu veidi:

- atbilžu izvēle;
- vērtējuma izvēle;
- teksta daļu sakārtošana;
- tukšo vietu aizpildīšana;
- īsās atbildes;
- informācijas pārveidošana;
- savietošana.

Pārbaudāmās prasmes:

- noteikt un apkopot svarīgāko informāciju;
- izvēlēties, klasificēt un atzīmēt dzirdēto informāciju tekstā, tabulā, kartē, plānā, shēmā, anketā, veidlapā;
- noteikt dzirdētajā galveno domu;
- izprast runātāju nolūku, attieksmi, emocijas;
- izprast dzirdētajā tekstā izteiktās sakarības un izdarīt secinājumus.

Valodas lietojuma daļa

Šajā daļā tiek novērtētas izglītojamo pamatskolā apgūtās valodas sistēmas zināšanas un prasme tās lietot. Valodas lietojuma daļā ir trīs uzdevumi, kuros izmantoti dažādu veidu teksti.

Uzdevumu veidi:

- atbilžu izvēle;
- tukšo vietu aizpildīšana;
- īsās atbildes;
- informācijas pārveidošana;
- savietošana,
- kļūdu atpazīšana;
- teksta rediģēšana.

Pārbaudāmās prasmes:

- atbilstoši gramatikas likumiem lietot burtus, vārdus, vārdu savienojumus, frāzes, teikumus;
- lietot valodas elementus kontekstā;
- rediģēt tekstu.

Rakstīšanas daļa

Šajā daļā tiek novērtēta izglītojamo rakstītprasme – zināšanas par teksta plānošanu un loģisku strukturēšanu atbilstoši valodas tradīcijām un prasībām, vārdu krājums, kā arī prasme to lietot. Rakstīšanas daļā ir trīs uzdevumi (piemēram, lietišķie raksti, apraksts, eseja).

Izmantojamie tekstu veidi: publicistika, paziņojumi, reklāma, sludinājumi, ziņas, lietišķā un personiskā sarakste, instrukcijas, pārskati, ziņojumi, tabulas, shēmas, diagrammas, grafiki, kartes.

Uzdevumu veidi:

- tukšo vietu aizpildīšana;
- īsās atbildes;
- informācijas pārveidošana;
- strukturēti;
- pārspriedums.

Pārbaudāmās prasmes:

- rakstīt atbilstoši uzdevuma nosacījumiem;
- izvēlēties adresātam atbilstošus valodas izteiksmes līdzekļus;
- pareizi lietot dažādas gramatiskās konstrukcijas un formas, ievērojot pareizrakstības normas;
- sistematizēt un pierakstīt informāciju, strukturēt tekstu;
- precīzi izteikt domu;
- loģiski pamatot savu viedokli.

Lasāmā un vizuālā materiāla daudzums ir ierobežots, lai rakstītprasmes rezultāts nebūtu atkarīgs no lasītprasmes.

Runāšanas daļa

Šajā daļā tiek novērtēta izglītojamo runātprasme – zināšanas par teksta veidošanu un loģisku strukturēšanu atbilstoši valodas tradīcijām un prasībām, prasme tās lietot, kā arī vārdu krājums un sadarbība. Ir trīs uzdevumi – dialogs, monologs, situatīvais dialogs/polilogs.

Runāšanas daļā notiek intervētāja un divu (trīs) izglītojamo saruna (sadarbība). Maksimālais laiks divu skolēnu atbildēm ir 15 min, triju skolēnu atbildēm – 21 min.

Runātprasmes uzdevumi veidoti atbilstoši mācību priekšmeta standarta „Latviešu valoda un literatūra mazākumtautību izglītības programmās 1.–9. klasei” prasībās minētajiem tematiskajiem lokiem.

Runātprasmes pārbaudē kā rosinātājs var tikt izmantots teksts, fotogrāfijas un zīmējumi.

Uzdevumu veidi:

- jautājumi/atbildes;
- dialoga, monologa veidošana atbilstoši situācijai;
- lomu spēles;
- problēmsituāciju risināšana;
- sadarbības uzdevumi.

Pārbaudāmās prasmes:

- sazināties;
- sniegt informāciju;
- iegūt un saprast informāciju;

-
- vadīt sarunu un improvizēt;
 - izteikt un pamatot savu viedokli atbilstoši saziņas situācijai.

Mutvārdu daļas norise tiek ierakstīta audiodiskā.

Vērtēšana

Eksāmena kopējo vērtējumu iegūst, statistiski analizējot skolēnu iegūto punktu summu visās daļās un saskaņojot ar vērtējuma līmeņu aprakstu.

Uzdevumu paraugi lasīšanas daļā

Atbilžu izvēle

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;

16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus, lietišķos un sarunvalodas tekstus, instrukcijas, nosacījumus un brīdinājumus;

16.5. caurskata tekstu, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; analizē, secina; izvērtē un izmanto lasīto informāciju dažādiem mērķiem.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jādemonstrē gan iegaumēšana un izpratne, gan jāprot izmantot savas zināšanas un prasmes, gan analizēt un izdarīt secinājumus.

Uzdevuma piemērs Nr. 1

Izlasi tekstu! Apvelc pareizo teikuma turpinājuma burtu!

Šis mainīgais velosipēds

Bieži dzird sakām, ka velosipēdu izgudroja sliņķi, jo negribēja iet kājām. Cik lielā mērā tam var ticēt?

Lai gan pirmo divriteni līdzīgo braucamrīku esot uzskicējis renesanses mākslinieks Leonardo da Vinči Itālijā, par velosipēda tēvu tiek uzskatīts franču grāfs de Sivraks, kurš 1690. gadā no koka izgatavoja divriteni. Uz priekšu ar to varēja tikt, atsperoties ar kājām pret zemi, jo tam nebija pedāļu un nekustējās stūre. Mūsdienų velosipēda līdzinieks esot izgudrots Vācijā 1817. gadā.

Pakāpeniski izgudrotāji velosipēdus visādi uzlaboja. Koka un metāla riteņiem uzradās lietas gumijas riepas. Bet 19. gadsimta 80. gadi ir laiks, kad riteņu ražošana attīstās teju pa stundām. 1879. gadā angļi Henrijs Dž. Losons demonstrēja pirmo velosipēdu ar ķēdi. Tam bija trīs riteņi, un īpašu popularitāti tas ieguva sieviešu un vecāku kungu vidū, kuri nu varēja cienīgi doties izbraukumā pa parku. 1885. gadā angļi Džons Stārlijs uzbūvēja divriteni ar vienāda izmēra riteņiem un ķēdes mehānismu. Jaunais divritenis bija daudz drošāks par iepriekšējiem. Pat ar gaisu pildāmas riepas skotu veterinārārsts Džons Danlops vispirms izgudroja velosipēdiem, un tikai pēc tam ideju nozaga auto ražotāji.

Arī turīga kurzemnieka dēls Aleksandrs Leitners, pastrādājis kādās Rīgas mehāniskajās darbnīcās, saprot, ka vēlas apgūt velosipēdu ražošanas noslēpumus. 19 gadu vecumā viņš dodas uz Lionu Francijā, vēlāk uz britu vēsturisko autobūves centru Koventriju, bet 21 gada vecumā atgriežas Rīgā. Par iekrāto naudu Aleksandrs Leitners nopērk pirmos darbgaldus un nelielā vienstāva namiņā Ģertrūdes ielā atver velosipēdu darbnīcu. Viņš pieņem darbā četrus strādniekus un 1886. gada 10. septembrī sāk divriteņu būvi. Tieši te top pirmais velosipēds visā cariskajā Krievijā, jo Latvijas teritorija toreiz bija Krievijas sastāvā. Sākumā mehāniķu čaklās rokas spēja salikt tikai 19 velosipēdus gadā.

Pašam savs velosipēds – tas vēl ilgi bija kā pilsētnieka, tā laucinieka lepnums. Bet bez numura zīmes un velosipēdistu apliecības 20. gadsimta sākumā uz riteņa kāpt nedrīkstēja.

(Pēc preses materiāliem.)

1. Velosipēdu mēģinājuši radīt daudzi, bet par tā izgudrotāju tiek uzskatīts

- A) itāļu mākslinieks.
- B) franču grāfs.
- C) Vācijas iedzīvotājs.
- D) amerikānis.

2. Pirmais velosipēds tika izgatavots no

- A) metāla.
- B) koka.
- C) koka un gumijas.
- D) metāla un plastmasas.

3. Pirmais velosipēds atšķīrās no mūsdienu modeļiem ar to, ka

- A) tam bija trīs vienāda lieluma riteņi.
- B) tam nebija stūres.
- C) tam nebija pedāļu un tāpēc negriezās riteņi.
- D) tam negriezās stūre un nebija pedāļu.

4. Angļa Henrija Dž. Losona izgudrotais divritenis īpaši patika sievietēm un vecākiem vīriešiem tāpēc, ka

- A) Anglijā cilvēki bija iecienījuši izbraukumus ar velosipēdiem.
- B) tas bija pirmais divritenis ar ķēdi.
- C) pateicoties 3 riteņiem un ķēdei, ar to varēja eleganti braukt.
- D) šim divritenim bija vienāda izmēra riteņi un ķēdes mehānisms.

Vērtējuma izvēle

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;

16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus, lietišķos un sarunvalodas tekstus, instrukcijas, nosacījumus un brīdinājumus;

16.5. caurskata tekstus, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; lasa tekstu detalizēti; analizē, secina;

18.2. saskata latviešu kultūras vērtības, pārliecības un attieksmes daudz kultūru dialogā.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, kā arī izvērtēt sniegto informāciju un secināt.

Uzdevuma piemērs Nr. 2

Izlasī tekstu!

Mācības ārzemēs

Kultūras apmaiņas programma sniedz unikālu iespēju jauniešiem vecumā no 15 līdz 18 gadiem. Tas ir laiks, kad cilvēks ir atvērts, zinātkārs, vieglāk pielāgojas jauniem apstākļiem un ir pietiekami pieaudzis, lai pavadītu gadu vai pusgadu prom no mājām, ierastās vides un draugiem. Kultūras apmaiņas programma piedāvā jauniešiem dzīvot un mācīties svešā zemē, iepazīt tās kultūru, cilvēkus un sadzīvi. Tā ir iespēja iegūt izglītību vidusskolās Eiropā, ASV un Austrālijā.

Tu dzīvoši audžu ģimenē un mācīsies tuvējā skolā, kuru sameklēs apmaiņas organizācijas darbinieks – koordinators. Viņš iepazīsies ar tavu pieteikuma anketu, kurā jābūt informācijai par to, kādēļ tu vēlies piedalīties programmā. Anketā ir jānosauc savas intereses un jāraksturo attiecības ģimenē. Koordinators tiksies ar tavu ģimeni un tavas skolas vadību. Vēl būs vajadzīga vecāku vēstule, tavs fotoalbums, kā arī skolotāju rekomendācijas, pēdējo četru gadu atzīmes (tās nedrīkst būt zemākas par piecām ballēm) un izziņa par veselības stāvokli.

Ģimene, kurā tu dzīvoši, tiek izraudzīta, ņemot vērā kopīgos vaļaspriekus, uzskatus, dzīves vērtības, lai jūs varētu labi sadzīvot un, mācību gadam beidzoties, joprojām būtu draugi. Tātad tuvākajā gadā par tavu ģimeni var kļūt visdažādākie cilvēki, bet par dzīvesvietu – jebkura vieta tevis izvēlētajā valstī. Ne tavai ģimenei, ne skolai Latvijā neviens ārzemju skolēns nebūs jāuzņem.

Izlasi apgalvojumus! Ar X atzīmē pareizo atbildi!

Nr.	Apgalvojums	Jā	Nē	Tekstā nav minēts
0.	<i>Programmā var pieteikties skolēni vecumā no 15–18 gadiem.</i>	X		
1.	Kultūras apmaiņas programmas ietvaros iespējams mācīties Eiropā, Amerikā un Austrālijā.			
2.	Lai pieteiktos programmā, jāiesniedz tikai aizpildīta pieteikuma anketa			
3.	Mācoties Austrālijā, brīvajā laikā būs iespējams arī strādāt.			
4.	Noteicošais audžuģimenes izvēlē ir tās finansiālais stāvoklis.			
5.	Pēc programmas nosacījumiem vienu gadu tavā ģimenē dzīvos kāds ārzemju skolēns.			

Uzdevuma piemērs Nr. 3

Atzīmē tos latviešu tautas ticējumus, kuros izteikta laika prognoze!

- 1. Malka jācērt vecā mēnesī, tad tā ātrāk izžūst un labāk deg.
- 2. Ja saule noriet sarkana, būs sauss laiks.
- 3. Mācoties nedrīkst sēdēt uz loga, tad neko nevar iemācīties.
- 4. Pirts jāceļ jaunā mēnesī, tad tā ātri iesilst.
- 5. Veļa jāmazgā vecā mēnesī, tad traipi labāk izmazgājas.
- 6. Ja kaķis ēd zāli, tad būs lietuss.

Uzdevuma piemērs Nr. 4

Izlasi, kā dažādi cilvēki izmanto internetu!

LNT rīta ziņu diktore Kristīne Garklāva:

„Internetu izmantoju darba vajadzībām. Cenšos ar to neaizrauties, jo tas var tik ļoti apēst laiku, ka vēlāk, pamanot, cik ir pulkstenis, nespēju noticēt, ka visādiem niekiem iztērēts tik daudz laika. Mājās datoru izmantoju ļoti reti – pa dienu datora un interneta ir pietiekami daudz, lai vakarā to vairs lāgā negribētu redzēt. Tomēr uzskatu, ka internets ir lielisks izgudrojums, kas spēj raisīt ļoti labas emocijas. Piemēram, internets un *Skype* ir labākais veids, kā varu sazināties ar savu māsu Jaunzēlandē. Atceros momentu, kad reiz māsa man pastāstīja par mazajiem cālēniem un sarunas laikā nesa man tos rādīt... Ir gandrīz neticami, ka šādi var sarunāties, var redzēt un gandrīz sajūst otru cilvēku kaut kur tik ļoti tālu. Vien priecātos, ja internets būtu vairāk pieejams arī attālākajos Latvijas reģionos.”

Marika Zagrjadina no Saldus:

„Es bez interneta varētu gluži labi iztikt, taču tas ir pieejams, tāpēc neatliek nekas cits, kā to izmantot. Darba vajadzībām, galvenokārt, izmantoju meklēšanas serverus un e-pastu, bez globālā tīmekļa darbi noteikti veiktos lēnāk, taču mājās nesēžu, pielipusi pie datora. Protams, man ir internets

mājās – izvēlējos *Lattelecom*, kas bija lētākais variants, pakalpojumu pieslēdzot, un arī tagad esmu apmierināta ar papildus bonusiem, kas nāk klāt – piemēram, mēneša abonēšanas maksā iekļautajām ciparu tīklā neierobežotajām telefona sarunām. Manuprāt, šodien tas, ka tev nav interneta, cilvēkiem jau šķiet mulsoši – tik ikdienišķs tas kļuvis.”

SIA S.B.C. konstruktors Armands Vilciņš:

„Jau labu laiku nespēju iedomāties savu ikdienu bez globālā tīmekļa – piekļuve tam ierīkota arī mājās. Apmēram pirms pieciem gadiem, kad dzīvoju Sabilē, internets man bija vajadzīgs darba veikšanai. Mājās stacionārā telefona nebija, tādēļ atteicos no domas par *Lattelecom* interneta pieslēgšanu – izmaksas būtu bijušas neiedzīgi augstas. Taču atklājās, ka varu izvēlēties radiolinku – firma pati atbrauca un uz manas mājas jumta uzstādīja antenu. Interneta ātrums bija labs, vienīgās problēmas bija gadījumā, ja noraustījās elektrība mājās vai kādā no antenu torņiem – pietika vienai antenai iziet no ierindas, un interneta piegāde tika pārtraukta. Diemžēl elektrība dažkārt pazuda arī pēc pērkona ducināšanas vai spēcīgākas vēja pūsmas.

Darbā izmantoju meklēšanas serverus, aktuālo ziņu portālu *tvnet.lv* un *apollo.lv*, kā arī vortālu *buvnieciba.lv*. Protams, daudz izmantoju arī e-pastu, taču ar saviem draugiem joprojām cenšos sazināties klātienē. Arī apsveikumus sev nozīmīgiem cilvēkiem es joprojām Ziemassvētkos rakstu ar roku. Izmantoju internetbanku, lai maksātu rēķinus, internetā pasūtītu biļetes. Protams, laika ekonomijas un ērtības dēļ internets ir mani pieradinājis, taču atkarīgs no tā noteikti neesmu – divās dienās bez interneta nenomirtu, arī nedēļu bez tā gluži labi iztiktu, bet atgriezties laikā, kad interneta vispār nebija, nevēlētos.”

Rakstniece Inga Ābele:

„Internetu izmantoju vien tik, cik tas nepieciešams darbam un sarakstei. Man nepatīk visu dienu sēdēt mājās un ar skatienu urbties kastē. Priekšroku dodu īstas grāmatas, nevis interneta tekstu lasīšanai, jo man ir svarīgi sajūst grāmatu. Arī uz banku labprātāk aizeju un visas lietas nokārtoju, kontaktējoties ar īstiem cilvēkiem.

Runājot par Latviju kopumā – ir pārāk maz publisko pieejas punktu internetam. Šādām kafejnīcām vajadzētu būt izplatītākām. Labi būtu, ja šāds pieejas punkts internetam tiktu ierīkots arī slimnīcās. Un vēl būtu ļoti labi, ja cilvēkiem būtu vairāk naudas, par ko pirkt datoru un lietot internetu. Bērni gan jāpieskata – internetā tomēr ir ļoti daudz draņķīgu lietu.”

(Pēc preses materiāliem.)

Atzīmē ar X, kurš ir izteicis šo viedokli!

Nr.	Viedoklis	Kristīne Garklāva	Marika Zagrjadina	Armands Vilciņš	Inga Ābele
0.	<i>Mūsdienās internets vairs nav nekas neparasts.</i>		X		
1.	Mājās internetu izmanto nelabprāt.				
2.	Latvijā nepieciešams izveidot vairāk interneta kafejnīcu.				
3.	Mājās lieto lētāko interneta pieslēgumu, kas piedāvā arī citus bezmaksas pakalpojumus.				
4.	Daudzi Latvijas iedzīvotāji nelieto datoru savu mazo ienākumu dēļ.				
5.	Izmanto ļoti daudzas interneta piedāvātās iespējas.				
6.	Internets var radīt sajūtu, ka cilvēki ir tepat līdzās.				

Uzdevuma piemērs Nr. 5**Izlasi divu dažādu ceļojumu aprakstus!****Ceļojums uz Sankt-Pēterburgu**

1. diena. 19.00 izbraukšana no Rīgas. Nakts ceļā.

2. diena. No rīta ierašanās Sankt-Pēterburgā. Iekārtošanās viesnīcā.

Ekskursija pa pilsētu ar autobusu (vēsturiskā centra, Kazanas katedrāles, Ņevas prospekta, Marsa laukuma apskate). Petropavlovskas cietokšņa un katedrāles (Krievijas imperatoru apbedījumu vieta) apmeklējums.

3. diena. Brauciens uz Pēterhofu, kas pazīstama kā strūklaku karaļvalsts. Krievijas ķeizaru ārpusētas rezidences apmeklējums, pils un parka apskate.

Pēcpusdienā brauciens ar kuģi pa Ņevu un pilsētas kanāliem (apmēram 1 stundu).

01.00 naktī ekskursija pa pilsētu, iespēja vērot Ņevas tiltu pacelšanu.

4. diena. Viena no pasaules lielākajiem muzejiem – Ermitāžas – apmeklējums (tas veidojies no Katrīnas II kolekcijas, kurā ir tādu unikālu mākslinieku darbi kā Leonardo da Vinči, Ticians, Rafaels, Rembrants, Renuārs u.c.

Brīvais laiks. Iespēja apmeklēt teātra izrādi vai operu.

5. diena. Brīvais laiks, kurā var apskatīt (pēc izvēles) Īzaka katedrāli, Kunstkameru vai Krievu muzeju.

Izbraukšana uz Krievijas imperatoru ārpusētas rezidenci Pavlovsku. Pāvila pils un parka apskate.

Vakarā izbraukšana uz Rīgu. Nakts ceļā.

6. diena. No rīta ierašanās Rīgā.

Ceļojums pa Krievijas Zelta Loku

1. diena. 10.00 izbraukšana no Rīgas. Nakts ceļā.

2. diena. No rīta ierašanās Maskavā. Brokastis pilsētas centrā. Ekskursija pa pilsētu (Sarkanais laukums, Kremļis, Kristus Glābēja katedrāle, Pielūgšanas kalns, piemineklis Pēterim I, Maskavas 21. gs. rajons). Iekārtošanās viesnīcā. Brīvais laiks.

3. diena. Maskavas vēstures un kultūras pieminekļu apskate (Troicas katedrāle ar 15. gs. ikonām, Trapeznaja, „Svētais avots”, Pereslavļa – Zaļeskaja – krievu flotes šūpulis).

Rostovas Kremļa apskate. Upenska katedrāle. Samuilova korpuss. Brauciens uz Jaroslavļu. Iekārtošanās viesnīcā. Atpūta.

4. diena. Ekskursija pa Jaroslavļu. Spas-Preobraženskas klosteris, krievu ikonu izstāde. Iespēja noklausīties Spaskas klostera lielā zvanu torņa zvanu koncertu. Tolgas klostera apmeklējums, kas ir lielākais darbojošais sieviešu klosteris, kas joprojām darbojas pie Volgas. Brauciens ar kuģi pa Volgu.

5. diena. Brauciens uz Suzdaļu. Pilsētas apskate (Suzdaļas Kremļis, Krusta palāta, Roždestvenskas katedrāle). Brauciens uz Vladimīru. Pusdienas krievu gaumē. Apskates ekskursija pa pilsētu (Zelta vārti, Dmitrija katedrāle, Pokrova baznīca pie Nerli – senkrievu šedevrs).

Izbraukšana uz Rīgu. Nakts ceļā.

6. diena. Atgriešanās Rīgā ap 12.00.

Atzīmē ar X, kurā ceļojumā iespējams

Nr.	Apgalvojums	Sankt-Pēterburga	Krievijas Zelta loks
0.	<i>trīs nakts nakšņot vienā pilsētā</i>	X	
1.	apmeklēt vietu, kur apglabāti Krievijas valdnieki		
2.	organizēti nobaudīt krievu nacionālos ēdienus		
3.	pastaiģāties pa parku, kurā ir ļoti daudz strūklaku		
4.	vizināties ar kuģi pa upi un kanāliem		
5.	apskatīt senas ikonas		
6.	pabūt vietā, kur sākusi veidoties Krievijas kuģniecība		

Teksta daļu sakārtošana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti;

16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus, lietišķos un sarunvalodas tekstus, instrukcijas, nosacījumus un brīdinājumus;

16.5. caurskata tekstus, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; lasa tekstu detalizēti; analizē, secina.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, kā arī izvērtēt sniegto informāciju un secināt.

Uzdevuma piemērs Nr. 6

Sakārto teksta daļas pareizā secībā!

A Trrr... Atskan telefona zvans. Kas tad nu? Agrs piektdienas rīts. Es vēl neesmu izgulējusies, jo no vakara maiņas darbā pārnācu vēlu, tāpēc izslēdzu skaņu un guļu tālāk.

B Beidzot saņemos un atbildu. Tik tiešām kaut kas noticis – mans kolēģis nokļuvis nelaimē. Viņš pēc darba devies uz mājām kājām, bet viņam uzbrukuši un smagi piekāvuši. Ralfs lūdzu manu palīdzību, jo zina, ka nevienu neatstāšu nelaimē.

C Es nolieku klausuli, ātri saģērbjos, tad paskatos pulkstenī un secinu, ka ir pārāk agrs, mikroautobusi vēl nebrauc. Pagalmā stāv brāļa mašīna. Man rodas ideja, ka ar to varētu ātri nokļūt pie drauga. Ir tikai viena problēma – brāļa nav mājās. Es jūtos bezpalīdzīga.

D „Tu mani izglābi. Tu biji gatava uzņemties atbildību,” saka Ralfs, guļot slimnīcas baltajā gultā.

E Kad ieraugu Ralfu, nevaru noturēties neraudāt – viņš guļ sniegā pavisam bāls un asiņo. Man nav laika žēlabaini skatīties un ilgi domāt. Uzmanīgi ieceļu viņu mašīnā. Pa ceļam uz slimnīcu Ralfs nerunā, laikam nav vairs spēka.

F „Tu vari viņu apciemot,” skan vārdi, kas mani nomierina. Ieejot palātā, mūsu skatieni sastopas. Viņš lūkojas manī ar izbrīnu. Šis skatiens man nav saprotams.

G Sēžu uzgaidāmajā telpā, trīsas pārņēmušas manu ķermeni, mana sirds pukst tik strauji, ka šķiet – tā apstāsies. Pēkšņi dzirdu – kāds nāk uz manu pusi, paceļu acis un redzu vīru baltā halātā.

H Apzinos, ka, paņēmusi mašīnu, varu iekulties nepatīkšanās, bet reizēm ir jāriskē, lai palīdzētu. Paņemu mašīnas atslēgas un iztraucos ārā. Beidzot esmu klāt.

I Bet viņš atkal zvana! Tas jau sāk palikt jocīgi, mani pārņem nemiers. Varbūt kaut kas ir noticis? Šī neatlaidība biedē.

(Pēc Kristīnes Blauas.)

A	B	C	D	E	F	G	H	I

Tukšo vietu aizpildīšana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;

16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus, lietišķos un sarunvalodas tekstus, instrukcijas, nosacījumus un brīdinājumus;

16.5. caurskata tekstus, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; lasa tekstu detalizēti; analizē, secina; izvērtē un izmanto lasīto informāciju dažādiem mērķiem;

17.6. izmanto lingvistiskās zināšanas teksta sapratnei un saziņai.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, kā arī izvērtēt sniegto informāciju un secināt.

Uzdevuma piemērs Nr. 7

Tekstā ir izlaisti teikumi.

Lasi tekstu un atrodi iederīgo teikumu!

Līdzās burtam uzraksti izlaistā teikuma numuru!

Distanču slēpošanas pirmsākumi rodami jau sen – pēc ledus atkāpšanās. Akmens laikmeta cilvēki, kas mitinājās Eiropas ziemeļu daļā un tagadējā Krievijas teritorijā, slēpes izmantoja, kad ziemā devās medībās.

Par slēpošanas dzimteni mēdz uzskatīt Norvēģiju. A Slēpošana atainota arī skandināvu episkajos dzejojumos. Seno skandināvu mitoloģijā nereti minēts slēpošanas dievs Ulls, kā arī slēpošanas un medību dieviete Skāde.

Pirmatnējās slēpes bija līdzīgas apaļam sietam, pītas no koka mizas vai šauras ādas sloksnes un noderēja tikai pēdas virsmas palielināšanai. B Latvieši senatnē lietojuši luģes, tās bija garas un platas, līdzīgas mūsdienu slēpēm. Tās izgatavotas no vītola vai apses koka. Senākās luģes, apmēram 2000 gadus vecas, atrastas Kuldīgas novadā.

Pirmās slēpošanas sacensības notika Norvēģijā 1843. gadā. 1924. gadā dibināta Starptautiskā slēpošanas federācija.

Latvijas meistarsacīkstes distanču slēpošanā vīriešiem pirmo reizi notika 1923. gada 4. februārī.

 C Pirmā lēkšana no trampļina (120 m) notika 1905. gadā.

Slēpēm veltīti muzeji izveidoti Ūmeo (Zviedrija) un Otepē (Igaunija).

Pēc gada – pirmās sacensības sievietēm.	1.
Vēlāk tās pieņēma ovālu, tad smailītes un kā pēdējo – slīdošo slēpju veidu.	2.
Valsts ziemeļdaļā atrasti ap 5000 gadus veci alu zīmējumi ar cilvēciņu figūrām, kam pie kājām piezīmētas garas svītras – tā kā slēpes vai sniega kurpes.	3.

Īsās atbildes

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;

16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus, lietišķos un sarunvalodas tekstus, instrukcijas, nosacījumus un brīdinājumus;

16.5. caurskata tekstus, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; lasa tekstu detalizēti; analizē, secina; izvērtē un izmanto lasīto informāciju dažādiem mērķiem;

17.6. izmanto lingvistiskās zināšanas teksta sapratnei un saziņai.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, kā arī izvērtēt sniegto informāciju, analizēt, secināt un pamatot savas domas.

Uzdevuma piemērs Nr. 8

Izlasi tekstu!

Vakariņas diviem

Laukā krēslo. Mazliet snieg. Liene plaši atver virtuves logu. Tas izelpo laša steika smaržu un ieelpo īstu Ziemassvētku kokteili. Puķu ielas stūra mājas pagalmā smaržo pēc štovētiem kāpostiem, speķa pīrāgiem, piparkūkām, tortes, pēc īstiem un uzspēlētiem skūpstiem, ciešiem un izvairīgiem apkampieniem, pēc mīļām un nevajadzīgām dāvanām, pēc prieka, izbrīna, skumjām un aizmirstības. Pagalmā iemaldījies suns, samulsis no svētku smaržas, iesmilkstas. Liene aizver logu.

Jaunā sieviete apsēžas dīvanā un aņņem ar rokām ceļgalus. Domas aizklejo tālāk pagātnē, kad Liene vēl bija bērns. Viņa atceras, kā reiz Ziemassvētkos viņa ar tēti mammai uzdāvināja krāsaino televizoru. Tolaik tāda manta bija mājās tikai naudīgākajiem. Arī Ziemassvētkus tolaik varēja svinēt tikai paslepus. Tētis nopirka kastī ar gūaša krāsām un ļāva Lienei ar tām nokrāsot veco melnbalto televizoru, kas jau pāris gadus nederīgs skuma uz skapjaugšas. Tad ar pušķi apsietu lielā kastē viņi ar tēti to pasniedza mammai. Izsaiņots no kastes tas pārvērtā Ziemassvētkus īstā brīnumā. Tas bija bezgala laimīgs brīdis.

(Pēc Antas Blumbergas.)

Atrodi un uzraksti, kā tas pateikts tekstā!

0.	<i>satumst</i>	<i>krēslo</i>
1.	sautēti	
2.	toreiz	
3.	bagāti	

Nosauc gadalaiku, kurā norisinās aprakstītais notikums!

4. _____

Izraksti no teksta 2 frāzes, kas to pierāda!

	Pierādījums no teksta
5.	
6.	

Informācijas pārveidošana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;

16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus, lietišķos un sarunvalodas tekstus, instrukcijas, nosacījumus un brīdinājumus;

16.5. caurskata tekstus, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; lasa tekstu detalizēti; analizē, secina; izvērtē un izmanto lasīto informāciju dažādiem mērķiem;

17.6. izmanto lingvistiskās zināšanas teksta sapratnei un saziņai.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes.

Uzdevuma piemērs Nr. 9

Nosvīturo stilistiski nepareizo vārdu un aizvieto to ar pareizu!

Jānim patīk žāvēta vista ar krāsni ceptiem kartupeļiem. _____

Kādas jūsu klases meitenes brauks ekskursijā? _____

Vai tiešām nekas nav izpildījis mājas darbu? _____

Savietošana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;

16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus, lietišķos un sarunvalodas tekstus, instrukcijas, nosacījumus un brīdinājumus;

16.5. caurskata tekstus, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; lasa tekstu detalizēti; analizē, secina; izvērtē un izmanto lasīto informāciju dažādiem mērķiem.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, kā arī izvērtēt sniegtu informāciju, analizēt un secināt.

Uzdevuma piemērs Nr. 10

Ieraksti tabulā grāmatas nosaukumam atbilstošās anotācijas numuru!

Viena anotācija ir lieka.

	Grāmatas nosaukums	Anotācijas numurs
A	<i>Latvijas pērles. Spoku stāsti un teikas par Latvijas pilīm.</i>	0.
B	Aforismu enciklopēdija.	
C	Lielā zelta grāmata. Veselība bez zālēm.	
D	Suņa mīlestība, kaķa talanti.	
E	Tava prāta treniņš.	
F	Spoku stāsti.	
G	1000 šedevru Eiropas glezniecībā.	

0. Grāmata iepazīstina ar divdesmit Latvijas pilīm un muižām. Ēku attēlus un īsus aprakstus papildina stāsti un teikas, kuru savdabīgais patiesā un izdomātā apvienojums ļauj labāk iejusties piļu noslēpumainajā atmosfērā. Daži stāsti ir pierakstīti aizpagājušajā gadsimtā, bet daži ir pavisam jauni.

1. Ogastus Brauns savā grāmatā atklāj daudz ko interesantu un līdz šim nezināmu. Izrādās, ka suņi spēj saost pat elektrisko strāvu, un kaķa degungals ir izvagots ar tikpat unikālu rakstu kā cilvēka

pirkstgali, ka suņi smejas un kaķi var murrāt divas stundas no vietas. Gan kaķi, gan suņi rīko ciešas skatīšanās sacīkstes. Novēršanās nozīmē padošanos. Suns vai kaķis, kurš samirkšķina acis vai novēršas, ir zaudējis un turpmāk ieņem zemāku vietu hierarhijā.

2. Grāmatā apkopoti pasauleslavenu personību izteikumi, kas sakārtoti tematiskās nodaļās. Te viegli atrast domugraudus par atmiņu, bailēm, bērnību, glaimiem, ironiju utt.

3. Grāmatas autore Alla Tartaka uzsver: nevajag domāt, ka tradicionālā zinātniskā medicīna nu vairs nekam neder un ka tagad ir jāpievēršas tikai netradicionālajai ārstniecībai. Gan viena, gan otra ir vērtīgs cilvēces pieredzes apkopojums. Saslimušais cilvēks, sācis lietot ķīmiskos preperātus, nereti nonāk tādā kā burvju lokā: vienu ārstējot, citam kaitē. Tāpēc ārstniecības augi ir cienīgi ieņemt goda vietu ikviena cilvēka dzīvē.

4. Bērnu folkloras krājums, kas vēl joprojām ir viena no populārākajām grāmatām bērnu bibliotēkās, kaut daudzviet nolasīta driskās. Te darbojas daudzi tradicionāli tēli: baltie cimdiņi, sarkanā roka, pīķa dāma, dzeltenais plankums, skelets, melnās klavieres u.c. Krājuma sastādītājs Māris Rungulis ir uzrakstījis arī pēcvārdu „Zāles pret bailēm”.

5. Kompakta un ērti lietojama grāmata, kurā vienuviet atradīsiet ievērojamu mākslinieku dzīvesstāstus un simtiem reprodukciju, kas ļaus iepazīties ar viņu daiļradi.

6. Grāmata stāsta par kaķu gudrību, kaķu dievībām, kaķu spēku u.c. Grāmatā daudz interesantu faktu par kaķiem, piemēram, kad kaķis ar galvu berzējas gar tavu kāju vai mēbelēm, viņš tobrīd iezīmē teritoriju, pasakot: „Tu esi mans.” Tas tāpēc, ka dziedzeri, kas izdala smaržu, kaķim atrodas uz pieres, ap muti un zodu.

7. Grāmata ļauj noskaidrot savas loģiskās domāšanas prasmes un pārlicināties par sava redzesloka plašumu. Dažādie uzdevumi un mīklas – vizuālas, vārdiskas un skaitliskas – grāmatā izkārtotas vairākās nodaļās, ņemot vērā to sarežģītību.

Uzdevuma piemērs Nr. 11

Šī ir intervija ar Samiju. Viņas tētis ir sudānietis, mamma – latviete. Samija piedzima Latvijā. Kad viņai bija pieci gadi, ģimene pārcēlās uz dzīvi Sudānā, bet pirms 8 gadiem Samija atgriezās Latvijā.

Atrodi intervijas jautājumam atbilstošu atbildi!

Viens jautājums ir lieks.

0. Tavs vārds – Samija – kaut ko nozīmē?

1. Kāda bija tava bērnība?

2. Vai tev bieži izdodas satikties ar saviem radiem?

3. Vai Tu gribētu atgriezties uz dzīvi Sudānā?

4. Kā tu izpaud savu prieku?

5. Ko tu dari, kad tev ir skumji?

6. Vai tu strādātu par mazu algu?

7. Vai tu proti dzīvot taupīgi?

	Samijas atbilde	Intervijas jautājuma numurs
A	<i>Jā. Tas ir arābu vārds, kas apzīmē kaut ko augstu, tālu, cēlu. Visi arābu vārdi kaut ko nozīmē.</i>	0.
B	It kā jau es cenšos tērēt ar apdomu, bet tāpat neko neprotu iekrāt.	
C	Noteikti skaļi smejos! Smaidīt es varu vienatnē, bet kopā ar kādu es vienmēr skaļi smejos.	
D	Varētu teikt, ka nav bijusi rožaina, ka neesmu bijusi apčubināta kā tāds siltumnīcas stāds. Man vienmēr ir bijis jādomā, jādara, jārūpējas par kādu – kā jau vecākajai mātai. Es agri sāku strādāt – 15 gadu vecumā par auklīti, pēc tam kādā farmācijas firmā reklamēju zāles. Es gribēju būt patstāvīga un negribēju lūgt naudu vecākiem. Un uzskatu, ka visiem jauniešiem ir jāmeklē iespējas strādāt, jo tas norūda raksturu – tu nedrīksti čīkstēt, ka gribi braukt uz jūru sauloties, nevis uz darbu.	
E	Es gribētu paciemoties tur, bet atgriezties – tas būtu pārāk radikāli. Es esmu adaptējusies Latvijas vidē un negribu to pamest.	
F	Nē, bet mēs bieži sazvanāmies, sarakstāmies. Viņu tur ir pārāk daudz, lai varētu braukāt uz visām kāzām, bērēm. Ģimenes ir daudz lielākas, bērni, sasniedzot pilngadību, no mājām neaiziet. Vienā mājā dzīvo n-tās paaudzes, un attiecības ģimenē ir ciešas.	
G	Nē, es nedzīvoju uz Mēness un zinu, ka nauda ir vajadzīga. Bet es darītu sev ļoti tīkamu darbu arī par nelielu samaksu, vienīgi tad es noteikti atrastu arī kādu ienesīgāku blakus nodarbi.	

Uzdevuma piemērs Nr. 12

Atrodi atbilstošu teikuma turpinājumu!

Viens turpinājums ir lieks.

Popsīgie graudi

	Izteikuma sākums	Turpinājuma numurs
A	<i>Amerikas indiāņi ticēja, ka katrā kukurūzas graudā dzīvo mazs gars.</i>	0.
B	Izrādās, ka popkornu cilvēki baudījuši jau tūkstošiem gadu tālā senatnē,	
C	Senie indiāņi popkornu gatavoja māla krūkās,	
D	Ziemeļamerikas sievietes ar popkornu rotāja matus –	
E	Senie Amerikas indiāņi pievienoja popkornam garšvielas –	
F	Ap 15. gadsimtu ar popkornu Eiropiešus iepazīstināja	

0. Kamēr cilvēks to netraucē, tas ir mierīgs, taču, kad cilvēks kukurūzas graudu karsē, tas saniknojas un ar paukšķi lec ārā, radot popkornu.

1. viņas sakarsēja mazu kukurūzas vālīti, kas „atplauka” un izskatījās kā uzziēdējusi baltiem ziediem.

2. arheoloģiskajos pētījumos Meksikas alās esot atrasts 5000 gadus vecs popkorns.

3. kuru vākā bija mazs caurumiņš, pa kuru izplūda sakarsētais gaiss..

4. slavenais jūrasbraucējs Kristofors Kolumbs.

5. tiem iekšā bijis pārāk maz šķidrums vai arī to apvalks bijis bojāts, un tvaiks vienkārši izgarojis uz āru, neradot sprādzienu.

6. kaltētas zālītes un pat čili piparus.

Teksta analīze

Ar šo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;

16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras tekstus;

16.5. caurskata tekstus, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; lasa tekstu detalizēti; analizē, secina; izvērtē un izmanto lasīto informāciju dažādiem mērķiem;

16.6. raksturo dažādu žanru tekstu kompozīciju (sižets, tēlu sistēma);

16.8. izsaka emocijas, viedokli, vērtējumu un secinājumus par lasīto;

16.10. izsaka viedokli par literāru darbu, balstoties uz dzimtajā valodā apgūtajām zināšanām par daiļdarba analīzi;

18.2. saskata latviešu kultūras vērtības, pārliecības un attieksmes daudz kultūru dialogā;

18.5. saskata folkloras motīvu un tēlu izmantojumu literārajos darbos;

18.6. prot saskatīt literārajā tekstā atainotā laika vērtības, problēmas, attieksmes.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, izvērtēt informāciju, analizēt to, interpretēt, izdarīt secinājumus un pamatot savas domas.

Uzdevuma piemērs Nr. 13

Izlasi tekstu!

Katram mākonim – zelta maliņa

Pilsēta bija pielijusi smaga tāpat kā Ingas domas. Nē, nepavisam ne tādu Inga bija iedomājusies savu 16. dzimšanas dienu. Mamma gan bija brīdinājusi, ka nekādas lielās svinības šogad netiks rīkotas, jo jūnijā visa ģimene dosies ceļojumā uz Spāniju, tāpēc nauda jātaupa, bet tas taču nenozīmē, ka par Ingas dzimšanas dienu drīkst pilnīgi nelikties ne zinis! Ceļojums būs dzimšanas dienas dāvana, un Inga par to sapņoja jau no janvāra, kad mamma veica pirmo avansa maksājumu. Inga pat sapņos redzēja sevi laiski zvilnam zeltainu smilšu pludmalē vai trakulīgi griežamies spāņu mūzikas ritmos! Bet nupat Ingai sāka likties, ka pat visjaukākais ceļojums uz visskaistāko vietu pasaulē nevar atsvērt visparastāko dzimšanas dienas buču rīta agrumā, ko viņa jau 15 gadus ir saņēmusi no mammas un tēta un pēdējos 5 gadus arī no mazās māšeles Līvas.

Katru rītu mamma skaļi rosījās virtuvē – šķindēja krūzītes, svilpa tējkanna, pannā cepoties čurkstēja olas, kutinot garšas kārpiņas un vilinot laukā no gultas, bet šorīt viss bija citādi... māja bija kā izmirusi. Pat māšele, kas parasti pirms iešanas uz bērnudārzu jau rīta agrumā čivināja kā zvirbulis, šorīt bija aizgājusi klusi kā pelīte. Nu jā, Ingai nebija pirmās stundas un viņa varēja ilgāk pagulēt, bet vai tāpēc pasaule sagriezusies ar kājām gaisā? Ir taču Ingas dzimšanas diena!

Arī tētis neatgriezās no reisa laikā. Jā, jā, šoreiz sinoptiķu prognozes par vētru jūrā bija piepildījušās – vējš tiešām pagājušajā naktī plosījās kā pirmo reizi pavasara ganībās izlaists bullis. Bet īsziņu tētis taču varēja atsūtīt, kaut vienu vārdu – apsveicu!

Un klases biedri?! Pat Māra, kuru Inga uzskatīja par savu labāko draudzeni, ne ar kartiņu, ne kādu mazmazītiņu nieciņu neapsveica viņu. Arī Aigars šodien izturējās kā pērnā lāstekā. Un tas esot viņas puisis! Nē, to nu Inga viņam nekad nepiedos!

Par ko visa pasaule nolēmusi viņu sodīt tieši dzimšanas dienā? Inga apsēdās uz soliņa operas skvērā. Cik gan ilgi var kļīst un stiept līdzī smagas domas kā pilnu kartupeļu maisu?

Paklājdobē neierasti agri jau ziedēja puķes, laikam jau ziedošas iestādītas. Samtenes sapurināja savas oranžās cirtas un izskatījās nudien bērnišķīgi izspūrušas. Atraitnītes savām zilajām ziedu acīm maigi vērās Ingā, likās teica: „Neskumsti! Lietus ir mitējies, un saule ir pamodusies. Katram mākonim ir zelta maliņa.”

Ingai ļoti patika puķes, bet šobrīd viņa tās ne dzirdēja, ne saprata. Inga pieslējās kājās un negribīgi vilkās mājās. Diena griezās uz vakarpusi, un pilsēta tinās krēslas villainē. Pie mājām Inga nevilšus paskatījās augšup. Logi bija vēl tumši, tātad arī mājās vēl neviena nav – mamma ar Līvu deju studijā, bet tētis laikam vēl ostā... Pēkšņi likās, ka virtuves loga aizkars tā dīvaini sakustējās. Varbūt tikai likās? Tomēr Ingas solis kļuva raitāks, pēdējos kāpņu pakāpienus viņa jau skrēja, cerība, ka viņa tomēr nav aizmirsta, cēla kā spārnos. Inga trīsreiz sparīgi nospieda zvana pogu. Taču steidzīgu soļu dipoņa aiz durvīm nebija dzirdama... tātad tomēr nekā...

Inga sameklēja savu atslēgu. Durvis atvērās ar sērīgu vaidu, it kā vienīgās uztvertu viņas dvēseles stāvokli. Tumsā uzreiz nevarēja atrast gaismas slēdzi, bet kad tas izdevās, Ingu apžilbināja spoža gaisma un priecīgs, daudz balsīgs koris: „Pārsteigums!”

Tur nu viņi visi bija – mamma, tētis, Līvuks, Aigars un Māra, un...! Viņu sejas staroja un smējās, redzot Ingas apmulsumu un neviltoto pārsteigumu. Slepēnais plāns bija izdevies! Bučas, puķes un dāvanas! Inga, piesegusi seju ar kuplu puķu pušķi, īsti nesaprata – smieties vai raudāt aiz laimes. Bet sirds dziļumos Inga jūta, ka viņai ir arī kauns.

(Pēc Stellas Pagares.)

Atrodi un uzraksti, kā tas pateikts tekstā!

0.	dejot	<i>griezties mūzikas ritmos</i>
1.	ilgoties	
2.	nejauši	
3.	skatīties	

Nosauc rakstura īpašības, kas piemīt Ingai! Izraksti no teksta frāzes, kas to pierāda!

	Rakstura īpašība	Pierādījums no teksta
4.		
5.		

Izraksti no teksta 2 frāzes, kas vislabāk raksturo Ingas dvēseles stāvokli!

6. _____

7. _____

8. Nosauc gadalaiku, kurā norisinās aprakstītais notikums! _____

Izraksti no teksta 2 frāzes, kas to pierāda!

	Pierādījums no teksta
9.	
10.	

11. Izraksti no teksta vārdu vai frāzi, kas, tavuprāt, vislabāk derētu par teksta virsrakstu!

12. Uzraksti, par ko Ingai bija kauns! Savu viedokli pamato!

13. Uzraksti, kā tu vērtē Ingas tuvinieku rīcību! Savu viedokli pamato!

Uzdevumu paraugi klausīšanās daļā

Atbilžu izvēle

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.1. uztver un saprot savām zināšanām un pieredzei atbilstīgu dažādu tekstu dažādās situācijās;

16.2. saprot un izmanto dzirdēto informāciju dažādiem mērķiem;

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti vai kritiski.

Veicot šāda veida uzdevumu, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes.

Pirms katra klausīšanās daļas uzdevuma piemēra tiek dots audioieraksta teksts.

Uzdevuma piemērs Nr. 14

Klausies tekstu par projektu nedēļu kādā skolā un atzīmē pareizo teikuma turpinājumu!

Audioieraksta teksts

Datorspēļu vietā zeķītes mazuļiem

Atrauties no datorspēles, MP3 vai sarunām ar draugiem labdarības dēļ? Izklusās lietderīgi un ļoti jauki, bet grūti iedomāties pusaudzi, kurš pirmajā brīdī par to neapmierināti nesarauktu pieri.

„Mums tas patiešām patika. Bija ļoti interesanti!” pēc projektu nedēļas, kas bija veltīta labdarībai, saka Jūrmalas alternatīvās skolas 9. klases skolēni. Smiedamies viņi piebilst, ka, protams, viens no iemesliem, kāpēc ļoti patīk projektu nedēļas, ir iespēja tikt prom no ierastā mācību ritma un pavadīt stundu laiku citādi nekā vienmēr.

Ierosinājumu projektu nedēļā Jūrmalas alternatīvajā skolā pievērsties labdarībai izteica skolotāji. Viņi piedāvāja ap desmit tēmu – palīdzību jaundzimušajiem mazuļiem, vājredzīgiem bērniem un gados veciem cilvēkiem, kuri dzīvo pansionātā, kā arī palīdzību dzīvniekiem, putniem un apkārtējai videi.

Skolēni varēja izvēlēties, par kuru tēmu izstrādāt projektu. „Sākumā es gribēju tēmu par dzīvniekiem, bet tajā grupā vairs nebija vietu. Dabūju par jaundzimušajiem, bet man iepatikās! Uzzināju daudz ko jaunu,” stāsta devītklasniece Guna. Katrā grupā ar vienu tēmu kopā darbojās skolēni no 1. līdz pat 9. klasei. Katrs veica to darbu, kas atbilst viņa zināšanām un spējām. Skolas direktors stāsta, ka bijis patīkami vērot, kā kopīgajā darbā dažādu klašu skolēni iepazīst cits citu un sadraudzējas.

Kad otrās klases skolniecei Grietai, ar savu projekta grupu dodoties izpētes braucienā, nogura kājas un viņa žēlojās, ka nevar vairs paiet, kāds no vecāko klašu puisiem meiteni nesa tālāk uz rokām. „Kamēr nesa, viņš uzzināja visu par Grietas rotaļu lāčiem, zaķiem, kaķiem,” sirsnīgi smejas citi skolēni.

Noslēguma pasākumā Grieta, kura ar savu grupu pētīja, no kā pārtiek putni, kā cilvēki var palīdzēt putniem un ko darīt, lai aizsargātu vidi, lepni rādīja pašdarinātu putnu būrīti. Mājās esot vēl viens. Būrīšus viņa projektu nedēļā izgatavojusi kopā ar vectēvu.

Miks no 9. klases pētījis meža zvēru dzīvi un cilvēku iespējas palīdzēt tiem. „Vai jūs zinājāt, ka sāls klucis meža zvēriem ir tikpat liels gardums kā cilvēkiem šokolāde?” viņš jautāja pārējiem noslēguma pasākuma dalībniekiem. Vairāki bērni sauc: „Zinājām!” Mikam atliek vien noplātīt rokas. Zinātāji izrādās tie skolēni, kuri kopā ar šo grupu bijuši pētnieciskā ekskursijā uz Līgatnes dabas parku un piedalījušies arī parka sakopšanā.

Sabiedrībā daudz runā par labdarību. Tomēr skolēni projektu nedēļā pārliecinājušies, ka konkrētu ieteikumu, ko katrs no mums var darīt, lai palīdzētu citiem, nemaz tik daudz nav. Meitenes no vecākajām klasēm aizrautīgi stāsta, ka iepriekš neko daudz nav zinājušas par jaundzimušiem un priekšlaikus dzimušiem mazuļiem. Viņas bijušas pārsteigtas, ka daži bērniņi ir tikai nedaudz lielāki par plaukstu. Meitenes pašas savām rokām darinājušas mazas zeķītes, cepurītes, sedziņas. Viņas gan adīja, gan tamborēja un šuva, nemaz neapgalvojot, ka tas taču vecmodīgi. „Tagad tiem bērniņiem slimnīcā katram ir vairāk nekā viens zeķīšu pāris!” priecājas Guna. Labdarības pasākumos meitenes iesaistījušas

arī draugus un radniekus. Septītās klases skolniece Sāra stāsta, ka arī viņas māsiņas, kas dzīvo Dobelē, šuj un ada mazuļiem nepieciešamās drēbītes.

Cita skolēnu grupa izzinājusi, kāda ir neredzīgo cilvēku ikdiena, kā viņi tiek galā situācijās, kas redzīgiem cilvēkiem šķiet pavisam ierastas un ikdienišķas. Skolēni ierunājuši stāstus un pasakas, lai iepriecinātu neredzīgos cilvēkus. Kāda projekta grupa apmeklējusi veco ļaužu pansionātu, kur skolēni sarunājušies ar vecajiem cilvēkiem un mācījušies grūto prasmī – uzklausīt citus. Gatavojuši viņiem koncertu, mazas dāvanīņas un cienastu. Emīlija no 7. klases atzīst, ka projektu nedēļā bijusi iespēja uzzināt, cik daudz ir iespēju palīdzēt citiem, un bieži vien tam nevajag ne lielus līdzekļus, ne milzum daudz laika. Tikai vēlēšanos uzklausīt un pacensties saprast, kā tieši tu šajā brīdī otram vari palīdzēt.

Projektu nedēļas noslēguma pasākumā skolēni ar ovācijām sveica vecāko klašu puisi izveidotu stilīgu filmiņu par to, kā projektu nedēļā no dabiskiem materiāliem gatavotas rotaļlietas mazuļiem Jūrmalas alternatīvās skolas bērnudārzā. Filmiņai sākoties, ekrānā redzams skumīgs pašdarināts lācis, kuram apkārt pamazām sarodas citi līdzīgie. „Tā arī mēs te dzīvojam. Draudzīgi,” saka Toms no 9. klases. Viņam it nemaz nav bijis neērti vai „besīgi” pagatavot rotaļlietas mazākajiem. „Lai viņiem tur, bērnudārzā, priecīgāk ap sirdi!” puisis smaidot paskaidro.

(Pēc preses materiāliem.)

0. Par piedāvājumu projektu nedēļā nodarboties ar labdarību Jūrmalas alternatīvās skolas skolēni...	☒ A – bija iepriecināti ☐ B – bija neapmierināti ☐ C – bija sadusmoti ☐ D – bija uzjautrināti
1. Skolēni teica, ka piedalīties projektu nedēļās patīk arī tāpēc, ka...	☐ A – var palikt mājās pie datora ☐ B – mainās ierastā mācību kārtība ☐ C – skolā jāpaliek ļoti ilgi ☐ D – visa klase kopā dodas ekskursijā
2. Tēmas projektu nedēļai izveidoja...	☐ A – skolas skolotāji ☐ B – paši skolēni ☐ C – labdarības organizācijas ☐ D – skolas padome
3. Devītās klases skolniece Guna vispirms gribēja strādāt ar tēmu par...	☐ A – dzīvniekiem ☐ B – jaundzimušiem bērniem ☐ C – palīdzību apkārtējai videi ☐ D – palīdzību veciem cilvēkiem
4. Skolas direktoru iepriecina tas, ka projektu nedēļā...	☐ A – varēja atrast spējīgākos skolēnus ☐ B – mazākie bērni darbojās atsevišķi ☐ C – kopīgā darbā skolēni sadraudzējās ☐ D – skolotājiem bija vairāk brīva laika
5. Otrklasniece Grieta kādā projekta pasākumā...	☐ A – aizmīga mežā ☐ B – ļoti nogura ☐ C – palīdzēja vecāko klašu skolēniem ☐ D – satika savu vectēvu
6. To, ka meža zvēriem garšo sāls, zināja...	☐ A – tikai Miks no 9. klases ☐ B – visi skolas skolēni ☐ C – skolēni no Mika grupas ☐ D – visi 9. klases skolēni
7. Meitenes no grupas, kuras tēma bija jaundzimušie bērni, ...	☐ A – adīšanu uzskatīja par vecmodīgu ☐ B – bija pārsteigtas, cik daži bērni ir mazi ☐ C – domāja, ka bērniem drēbju ir par daudz ☐ D – neprata tamborēt un šūt

8. Veco ļaužu pansionātā skolēni mācījās...	A – stāstīt pasakas un stāstus B – darīt dažādus ikdienas darbus C – uz klausīt citus cilvēkus D – kopt slimniekus
9. Emīlija no 7. klases projektu nedēļā uzzinājusi, ...	A – cik daudz ir iespēju palīdzēt cilvēkiem B – ka palīdzībai vajag daudz naudas C – ka labdarībai jāvelta ļoti daudz laika D – kā organizēt labdarības pasākumus
10. Tomam, kas gatavoja rotaļlietas bērnodārza audzēkņiem...	A – bija mazliet neērti no tādas nodarbošanās B – bija grūti pašam gatavot rotaļlietas C – patika sagādāt mazuļiem prieku D – patika uzstāties nobeiguma pasākumā

Vērtējuma izvēle

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību pārbauda, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.1. uztver un saprot savām zināšanām un pieredzei atbilstīgu dažādu tekstu dažādās situācijās;

16.2. saprot un izmanto dzirdēto informāciju dažādiem mērķiem;

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski.

Veicot šāda veida uzdevumu, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, kā arī jāizvērtē un jāanalizē dzirdētā informācija.

Uzdevuma piemērs Nr. 15

Audioieraksta teksts

Putekļi ap mums

Dažkārt tas patiešām šķiet dīvaini – mēs kārtīgi noslaukām visus putekļus no mēbelēm, regulāri vēdinām istabas, tomēr pēc pāris dienām atkal varam atstāt plauktu putekļos savu pirkstu nospiedumus. Izrādās, ka viss gaiss mums apkārt – jā, pat tas svaigais, ko siltā vasaras vakarā ielaižam istabā! – ir pilns ar dažādiem putekļiem. Gaisā lido gan smiltis, gan fabriku dūmu daļiņas. Tāpat daļa no lidojošajiem putekļiem ir dzīvo organismu, arī mūsu, atmirušās ādas šūnas.

Visvairāk putekļu rada mūsu pašu Zeme. Piemēram, vējš no Āfrikas tuksneša var aiznest miljardiem smilšu daļiņu līdz pat Centrālamerikas kalniem, iekrāsojot turienes sniegu sārtu. Tāpat par putekļu ražošanu „atbildīgas” ir industriālās pilsētas ar neskaitāmajām fabrikām, skursteņiem, braucamrīkiem. Pie lielākajiem putekļu ražotājiem pieskaitāmas arī jūras un okeāni, kas iztvaikojot izdala mikroskopiskus sāls kristālus. Sīkās sāls pilītes paceļas gaisā, izkalst, un gaiss tiek piesātināts ar sāļiem. Tālāk šie sāļi iesaistās kondensācijas procesā – palīdz gāzēm pārvērsties šķidrumā.

Kondensācijas, kas ir pretēja iztvaikošanai, rezultātā izveidojas ūdens pilītes. Tās ir ļoti mazas. Tomēr daudzas kopā tās veido vai nu mākoņus debesīs, vai miglu virs zemes. Ko šajā procesā dara putekļi? Mazās ūdens lāsītes var izveidoties tikai ap putekļu daļiņām. Vēlāk šīs lāsītes mākoņos izveido lielākas pīles, un sāk līt. Tātad, ja gaisā nebūtu putekļu, nerastos arī mākoņi un nelītu lietus.

Putekļu daudzumu pasaulē papildina arī vulkāni, kas izdala vislielākās putekļu daļiņas. Zinām, kādas sekas radīja izvirdušā Islandes Eijafjadlajegidla vulkāna radītie putekļi, kas pacēlās 11 kilometru augstumā – tika atcelti lidmašīnu reisi, bet cilvēki satraucās par savu veselību.

Atmosfērā pastāvīgi iekļūst arī ārpuszemes putekļi, ko radījušas zvaigznes, komētas un meteorīti. Iedomājieties tikai – ik gadu uz Zemes tiek izbīdināti 40 tūkstoši tonnu zvaigžņu putekļu! Tik daudz putekļu piepildītu 100 pasaules vislielākās lidmašīnas!

**Izlasi apgalvojumus tabulā!
Klausies tekstu par putekļiem un ar X atzīmē pareizo atbildi!**

Nr.	Apgalvojums	Jā	Nē	Nav minēts
0.	<i>Bez putekļiem ir tikai pavisam svaigs gaiss vasarās.</i>		X	
1.	Viens no lielākajiem putekļu avotiem ir jūras un okeāni.			
2.	Ja atmosfērā ir mazāk putekļu, tad lietus līst retāk.			
3.	Vulkāni rada trešo daļu no visiem pasaules putekļiem.			
4.	Uz Zemes regulāri nokļūst putekļi arī komētu radīti putekļi.			
5.	Tekstā ir izteikti apsvērumi, kā varētu samazināt putekļu daudzumu atmosfērā.			

Piebilde. Šāda veida klausīšanās uzdevumos biežāk jāizvēlas tikai no divām atbildēm (jā vai nē).

Savietošana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību pārbauda, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.2. saprot un izmanto dzirdēto informāciju dažādiem mērķiem;

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski.

Veicot šāda veida uzdevumus, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, kā arī dažos gadījumos jāizvērtē dzirdētā informācija.

Uzdevuma piemērs Nr. 16

Audioieraksta teksts

Berimora kino

Rīt Berimora kino ietvaros kinoteātrī „Parex Plaza” varēsiet noskatīties Latvijā veidoto kinofilmu „Mazie laupītāji”. Tā ir tikai viena filma, ko jūs rīt varēsiet noskatīties, bet paredzēti arī citi kino seansi. Tāpēc esam sazvanījuši Berimora festivāla projekta vadītāju Līgu Austriņu, kura nedaudz izstāstīs par visām filmām, ko tad mēs rīt varēsim redzēt.

Labdien, Līga!

Labdien! Rīt Berimora kino piedāvā noskatīties sešas filmas. Un kinoteātrī „Parex Plaza” varēsiet noskatīties burvīgu komēdiju „Makša nedienas”. Tas ir stāsts par zēnu Maksu, kas ārkārtīgi kautrējas no savas mammas, jo uzskata, ka viņa ir maksimāli mulsināša. Tai pat laikā viņš ir ieķēries klasesbiedrenē un kuras priekšā, protams, vēlas izcelties. Un šī filma ir saņēmusi lielu skatītāju piekrišanu savās mājās, Dānijā un arī ļoti pozitīvi novērtēta šīgada Berlīnes filmu festivālā.

Tad tepat „Parex Plazā” varēs noskatīties ļoti spraigu piedzīvojumu filmu „Templiešu bruņinieku dārgumi III. Čūskkroņa noslēpums”. Citos Berimora festivālos mēs esam arī radījuši šīs sērijas filmas un viņas vienmēr bijušas ļoti labi un atsaucīgi apmeklētas.

Un tad vēl „Parex Plazā” ir jautra komēdija visai ģimenei un sevišķi mazākajiem festivāla skatītājiem „Frode un citi resgaļi”. Un filmā attēlotās situācijas tiks pasmieties ikvienam bērnam un arī pieaugušajam, un varēs smelties dažādus trikus, kā izjokot skolotājus. Tas ir patiesi jauks stāsts par draugiem, kas, turoties kopā, var piepildīt vēlmes un sapņus.

Savukārt kinoteātrī „Rīga” pēdējo reizi varēs noskatīties filmu „Vētrassirds”, kas ir stāsts par mazas meitenes un liela kaukāziešu aitu suņa draudzību, kas nereti rada lielas nekārtības.

Un savukārt mazliet vecākiem skatītājiem, tādiem pusaudžiem, būs iespēja pēcpusdienas seansā noskatīties filmu „Īpašā vasara”, kas ir ... galvenā varone tur ir meitene Kirsi, kas ir spiesta brīvlaiku

pavadīt kopā ar māti Somijā, un viņai nākas pārvērtēt attiecības gan ar māti, gan labāko draugu, kuram pienācis vecums, kad par visu vairāk interesē meitenes.

Tās mums ir rītdienas filmas un, protams, kā jau jūs minējāt, „Mazie laupītāji”, ko izrāda „Parex Plaza”.

(No Latvijas radio 1 arhīva.)

Noklausies stāstījumu par filmām, kas piedalās bērnu filmu festivālā „Berimora kino”!

Izlasi apgalvojumus un atzīmē ar X, uz kuru filmu tie attiecas!

Uz vienu filmu var attiekties vairāki apgalvojumi.

	„Īpašā vasara”	„Frode un citi resgaļi”	„Templiešu bruņinieku dārgumi III. Čūskekroņa noslēpums”	„Makša nedienas”	„Vētras-sirds”	„Mazie laupītāji”
<i>Šī filma ir uzņemta Latvijā.</i>						X
1. Šīs filmas galvenais varonis ir kautrīgs.						
2. Filma augstu novērtēta starptautiskā kinofestivālā.						
3. Skatoties šo filmu, ar lielu interesi varēs sekot dažādiem piedzīvojumiem.						
4. Iepriekšējos filmu festivālos skatītājiem ir patikušas arī citas šīs sērijas filmas.						
5. Filmā var pasmieties par to, kā bērni izjoko skolotājus.						
6. Šajā filmā parādīti draugi, kas kopā var sasniegt visu, ko vēlas.						
7. Viens no šīs filmas galvenajiem varoņiem ir suns.						
8. Filma nav domāta pavisam maziem bērniem.						
9. Filmas darbība notiek Somijā.						
10. Filmā attēlotas mātes un meitas attiecības).						

Uzdevuma piemērs Nr. 17

Audioieraksta teksts

A – Sveika, Zinta! Kāds tev jauks suns!

B – Čau, Kārlī! Jā, tas ir mans mīlulis, punduršpīcs. Viņu sauc Erro. Bet zini, man nav daudz laika pļāpāt, es steidzos uz treniņu!

A – Tā? Es nemaz nezināju, ka tu kaut kur trenējies, domāju, ka tu par sportu nemaz neinteresējies. Vismaz tad, kad vēl dzīvojām kaimiņos, man palika tāds iespaids. Gluži pretēji man...

B – Nu jā, tas, ko es daru, varbūt nav gluži sports. Es eju uz suņu centru, gribu kļūt par labu hendleri!

A – Hend... kā tu teici? Pirmo reizi dzirdu! Un kāds tam sakars ar suņu centru?

B – Hendleris ir cilvēks, kas demonstrē suni sacensību laikā, cenšas parādīt visas suņa labās īpašības. Patiesībā – parādīt labāku, nekā tas ir.

A – Vai tad tā ir liela māksla – parādīt suni izstādē?

B – Nu, protams! Es eju uz treniņiem jau gadu, un man vēl ir tik daudz, ko mācīties!

A – Un tas viss tikai tāpēc, lai ar savu suni piedalītos sacensībās?

B – Ne tikai. Es gribu kļūt par profesionālu hendleri, tad varēšu suņu izstādēs demonstrēt arī citus suņus, ne tikai savējo.

A – Tu gribi teikt, ka ar to var nopelnīt naudu?

B – Var jau arī nopelnīt, lai gan Latvijā iespējas nav lielas. Bet par peļņu es nedomāju, man vienkārši tas ļoti, ļoti patīk. Bet nu gan mums ar Erro jāsteidzas. Varbūt vari mazliet pavadīt?

A – Labprāt! Es vēl tik daudz ko gribu uzzināt par tavu aizraušanos! Tas ir tik interesanti!

B – Tad ejam!

Izlasi teikumu fragmentus!

Izlasi teikumu fragmentus! Klausies audioierakstu uz atzīmē, kurš runātājs – A vai B – saka šos vārdus!

Runātājs A – Kārlis.

Runātāja B – Zinta.

Nr.	Teikuma fragments	Runātājs
0.	Kāds tev jauks suns!	A
1.	...man nav daudz laika...	
2.	...nemaz nezināju, ka tu kaut kur trenējies.	
3.	Gluži pretēji man...	
4.	...varbūt nav gluži sports.	
5.	...kāds tam sakars ar suņu centru?	
6.	...parādīt labāku, nekā tas ir.	
7.	...man vēl ir tik daudz, ko mācīties!	
8.	Un tas viss tikai tāpēc...	
9.	...ar to var nopelnīt naudu...	
10.	Man vēl tik daudz ko gribas uzzināt...	

Sarindošana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību var pārbaudīt, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.1. uztver un saprot savām zināšanām un pieredzei atbilstīgu dažādu tekstu dažādās situācijās;

16.2. saprot un izmanto dzirdēto informāciju dažādiem mērķiem;

16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski.

Veicot šāda veida uzdevumu, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes.

Uzdevuma piemērs Nr. 18

Audioieraksta teksts

1. Iespējams, zinātniekiem būs jāpārvērtē visas agrākās klimatisko pārmaiņu prognozes, jo ātrums, ar kādu kūst arktiskie ledāji, izrādījies daudz lielāks, nekā domāja līdz šim. Klimatologi apgalvo, ka pēdēja desmitgade bijusi siltākā, kopš vispār sākti regulāri planētas temperatūras mērījumi. Secināts, ka Eiropas kalnu ledāji pārdzīvojot savus pēdējos desmit gadus, un nav vairs tālu tie laiki, kad Ziemeļu ledus okeānā ledus sega vasarās vispār pazudīs. Sekas ir katastrofālu plūdu briesmas.

2. Amerikāņu paleontologi, pētot dinosaura fosiliju, atklāja senā dzīvnieka mīksto audu paliekas – asinsvadus un šūnas. No tām iegūtās aminoskābes sastāva ziņā atgādināja vistu organismā esošās, tādējādi apstiprinot teoriju par dinosauru attīstības saistību ar putniem. Ziemeļdakotā atklāja arī cita 66 miljonus gadu veca dinosaura skeletu ar mumificējušos ādu, no kuras tika iegūti mīksto audu pētījumiem derīgi paraugi.

3. Pēdējos desmit gados atklāta arī eksoplanētas jeb planētas, kas atrodas ārpus Saules sistēmas un riņķo ap citu zvaigzni. Par šādu planētu eksistenci teorētiski bija zināms jau pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados, taču 2008. gadā zinātniekiem ar orbitālo teleskopu, kas atrodas Havaju salās, izdevās klātienē ieraudzīt trīs eksoplanētas, kas riņķo ap zvaigzni 150 gaismas gadu attālumā no Zemes. Līdz ar to doma par saprātīgām būtnēm ārpus Saules sistēmas vairs nešķiet fantastiska.

4. Ir apstiprinājusies teorija par noslēpumainas tumšās matērijas eksistenci Visumā. Tās pierādījumu astronomi ieguva 2006. gadā, pētot gāzu mākoņus un zvaigznes starp divām galaktiku kopām. Neviens vēl nespēj izskaidrot, kas īsti ir tumšā matērija, taču uzskata, ka tieši šīs acīm neredzamās matērijas gravitācijas iedarbība neļauj izjukt galaktikām un galaktiku kopām.

5. Amerikāņu Marsa izpētes stacija „Fēnikss” 2008. gadā šīs planētas ziemeļpola tuvumā konstatēja ūdens klātbūtni ledus veidā. Tas devis zinātniekiem cerību atrast arī mikroskopiskas dzīvības formas, kas šo ūdeni varētu izmantot dzīvības procesu uzturēšanai.

6. Ir radīta pilnīgi jauna cilvēka gēnu karte. Zinātnieki sagaida, ka tas nākotnē radīs apvērsumu medicīnā, jo gēnu identificēšana un klasificēšana dod iespēju pētniekiem noskaidrot, ar kādām slimībām katrs no tiem ir saistīts, un izstrādāt efektīvākās ārstēšanas metodes. Sastādot individuālo gēnu karti, par personu var noteikt visu līdz pat vissīkākajām detaļām – no ķermeņa smaržas līdz garīgās veselības stāvoklim.

(Pēc preses materiāliem.)

Klausies tekstu par 21. gadsimta pirmās desmitgades ievērojamākajiem zinātnes atklājumiem un atzīmē, kādā kārtībā šie atklājumi minēti!

Par vienu atklājumu netiek stāstīts!

Atklājums	Numurs pēc kārtas
<i>Biedējošs atklājums, kas brīdina par iespējamu katastrofu.</i>	1.
Atklājums medicīnā, kas izmanto smadzeņu raidītus neironu signālus.	
Pētījums attiecināms uz Visumu un atklāj līdz šim nezināmu matēriju.	
Atklājums, kas pieļauj dzīvības eksistenci ārpus Saules sistēmas.	
Atklājums nākotnē sniegs pilnīgi jauna iespējas medicīnā dažādu slimību ārstēšanā.	
Atklājums izdarīts, pētot miljoniem gadu vecus izejmateriālus.	
Atrasti pierādījumi par ūdens esamību uz kādas Saules sistēmas planētas.	

Tukšo vietu aizpildīšana

Ar šo uzdevumu palīdzību var pārbaudīt, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

- 16.1. uztver un saprot savām zināšanām un pieredzei atbilstīgu dažādu tekstu dažādās situācijās;
 - 16.2. saprot un izmanto dzirdēto informāciju dažādiem mērķiem;
 - 16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;
 - 16.16. sistematizē un pieraksta iegūto informāciju;
 - 17.6. izmanto lingvistiskās zināšanas teksta sapratnei un saziņai.
- Veicot šāda veida uzdevumu, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes.

Uzdevuma piemērs Nr. 19

Tu dzirdēsi stāstījumu par sportisti Sintu Ozoliņu.

Izlasi tekstu! Pievērs uzmanību tam, kāda informācija nepieciešama! Klausies audioierakstu un ieraksti tekstā trūkstošo informāciju! (Audioieraksts pieejams VISC mājaslapā pie 2009. gada valsts pārbaudes darbu uzdevumu paraugiem.)

Šķēpmetēja Sinta

Latvijas izlases vieglatlētei Sintai Ozoliņai ir divdesmit gadu, no tiem ar **(0) šķēpmešanu** viņa nodarbojas septiņus. Sinta domā, ka divdesmit gadus veci sportisti šķēpmešanā vēl ir iesācēji, un cer, ka lielākie panākumi viņai vēl gaidāmi.

Sintai nešķiet svarīga lēkšana ar izpletni vai (1) _____ braukšana ar auto.

Viņai vislabāk patīk publikas uzmanība lielās sacensībās, gatavojoties startam. Sintas nodarbošanās ir sports, viņa grib pārstāvēt Latviju un sagādāt (2) _____ vecākiem.

Sinta stāsta, ka ir dzimusi sportistu ģimenē un jau kopš bērnības iesaistījusies dažādos sporta veidos. Pirmais bijis (3) _____, tad daudzciņa un šķēpmešana. Sintai patīk sports, bet treniņos nepatīk cilāt smagos svāra stieņus. Sinta apzinās, ka no kaut kā ir jāatsakās, ja grib kaut ko (4) _____.

Trenere Valentīna Eiduka Sintai māca gan mešanas tehniku, gan sagatavo psiholoģiski.

Sportistam ir svarīgi arī ēšanas paradumi. Sinta stāsta, ka piecpadsmit gadu vecumā gribējusi būt (5) _____, bet tagad par to neuztraucas. Sinta neatzīst uztura piedevas, viņa lieto tikai vitamīnus. Tie īpaši vajadzīgi sporta nomētņēs.

Sintas augums ir metrs astoņdesmit trīs centimetri. Sinta atceras, ka (6) _____ gados tā bijusi liela problēma. Dažkārt bērnu un pat pieaugušo izteikumi radījuši (7) _____.

Sinta mācījusi Ventspils 1. ģimnāzijā mūzikas novirziena klasē un Rīgas 3. vidusskolā. Sinta atzīst, ka Rīgas skolā bijusi lielāka (8) _____. Sinta dzīvojusi kopmītnēs Purvciemā un uzskata, ka kopmītņu periods katram ir vajadzīgs. Viņai tikai žēl, ka tik ātri atstājusi (9) _____.

No mācību priekšmetiem Sintai labi padevusies ģeometrija, zīmēšana, kultūras vēsture un rasēšana. Nākotnē Sinta iecerējusi (10) _____ interjera dizainu. Pirmo pieredzi viņa jau guvusi savu vecāku mājā.

Tukšo vietu aizpildīšana ar vārda aizvietošanu

Uzdevuma piemērs Nr. 20

Audioieraksta teksts

Lietas, kas zinātnē ienākušas nejaušības rezultātā

Zinātniskais progress parasti saistās ar pētījumiem un rūpīgu analīzi, tomēr pārsteidzoši liels skaits atklājumu ir veikti, pateicoties nejaušībām. Pats zināmākais šāds piemērs ir Aleksandra Fleminga atklātais penicilīns. 1928. gadā, zinātnieks, dodoties divas nedēļas ilgās brīvdienās, savā laboratorijā aizmirsa kolbu ar stafilokoka baktēriju. Atgriežoties, viņš ieraudzīja, ka kolba ir piesārņota ar sēnīti, kas apturējusi baktērijas augšanu. Savas aizmāršības un arī nevīžības dēļ Flemings bija atklājis antibiotikas, bez kurām mūsdienu medicīna nav iedomājama.

Ideja par celofānu, vispopulārāko tīrās plastmasas iepakojuma materiālu, ienāca prātā Šveices tekstilrūpniecības inženierim Žakam Brandenbergeram, pusdienojot restorānā. Pēc tam, kad kāds viesis nejauši apgāza vīna pudeli, pamatīgi nosmērējot galdautu, inženieris devās uz savu laboratoriju ar vēlmi radīt ūdens necaurlaidīgu un vienlaikus caurspīdīgu materiālu, kuru pievienot galdautiem.

Zinātnieks uzsāka pētījumus ar dažādiem materiāliem un visbeidzot nonāca līdz šķidrajai viskozei. Eksperiments gan neizdevās, jo audums kļuva pārāk stīvs un trausls, tomēr Brandenbergers ievēroja, ka pārklājumu iespējams atdalīt no auduma kā plānu, caurspīdīgu materiālu, kuram iespējams visdažādākais izmantojums. Līdz 1908. gadam viņš jau izgudroja mašīnu, kas varēja ražot caurspīdīgas viskozes sloksnes, kuras viņš pārdeva kā celofānu.

Līpošo slēdzēju jeb tā dēvētos klipšus 1941. gadā izgudroja Šveices inženieris Žoržs de Mestrāls. Ideja inženierim ienāca prātā, kad viņš bija rūpīgi apskatījis dadžus, kas lipa klāt viņa drēbēm un suņa spalvām, kad viņi ceļoja pa Alpiem. De Mestrāls izpētīja dadžus ar mikroskopu un nolēma izveidot alternatīvu rāvējslēdzējam. Būtībā viņš gribēja izveidot dadža mikroskopisko āķīšu kopiju.

Lai gan Šveices inženiera ideja sākotnēji sastapās ar neizpratni un pat pretestību, viņš neatteicās no savas ieceres un eksperimentu sērijas laikā nonāca pie secinājuma, ka neilons infrasarkanās gaismas iedarbības rezultātā veido nelielus, stiprus āķīšus, kuri viegli pieķeras pie mīksta neilona. Šobrīd būs grūti atrast cilvēku, kura apgērbā nav izmantots viņa izgudrojums.

(Pēc preses materiāliem.)

Izlasi doto tekstu!

Klausies audioierakstu par lietām, kas izgudrotas nejaušības rezultātā! Pasvītoto vārdu vietā ieraksti to vārdu, kas skan tekstā!

Pirmais vārds ierakstīts paraugam.

Lietas, kas zinātnē ienākušas nejaušības rezultātā

Zinātniskais progress parasti saistās ar pētījumiem un *centīgu* __rūpīgu__ (0) analīzi, tomēr daudzi atklājumi ir izdarīti nejaušības dēļ. Populārākais piemērs ir Aleksandra Fleminga atklātais penicilīns. 1928. gadā, zinātnieks, **braucot** _____ (1) divas nedēļas ilgās brīvdienās, savā laboratorijā aizmirsa kolbu ar stafilokoka baktēriju. Atbraucis viņš ieraudzīja, ka kolba ir piesārņota ar sēnīti, kas apturējusi baktērijas augšanu. Savas aizmāršības un arī **slinkuma** _____ (2) dēļ Flemings bija atklājis antibiotikas.

Ideja par celofānu ienāca prātā Šveices tekstilrūpniecības inženierim Žakam Brandenbergeram, **ēdot** _____ (3) restorānā. Kāds viesis pamatīgi nosmērēja galdautu, tāpēc inženierim radā vēlme **izdomāt** _____ (4) ūdens necaurlaidīgu un caurspīdīgu materiālu, kuru pievienot galdautiem.

Zinātnieks sāka pētījumus ar dažādiem materiāliem, līdz **atradās** _____ (5) līdz šķidrajai viskozei. Eksperiments neizdevās, tomēr Brandenbergers ievēroja, ka pārklājumu var atdalīt no auduma kā **plakanu** _____ (6), caurspīdīgu materiālu, kuram iespējams visdažādākais izmantojums. Vēlāk viņš izgudroja **aparātu** _____ (7), kas varēja ražot caurspīdīgas viskozes sloksnes – celofānu.

Līpošo slēdzēju jeb klipšus 1941. gadā izgudroja Šveices inženieris Žoržs de Mestrāls. Ideja viņam ienāca prātā, kad bija rūpīgi **izpētījis** _____ (8) dadžus, kas lipa klāt viņa drēbēm un suņa spalvām. De Mestrāls izpētīja dadžus ar mikroskopu un nolēma izveidot dadža mikroskopisko āķīšu kopiju.

Lai gan Šveices inženiera ideja sākotnēji sastapās ar **naidīgumu** _____ (9) un pretestību, viņš neatteicās no savas ieceres, līdz beidzot nonāca pie secinājuma, ka neilons infrasarkanās gaismas iedarbības rezultātā veido nelielus, **asus** _____ (10) āķīšus, kas viegli pieķeras pie mīksta neilona.

Īsās atbildes

Ar šo uzdevumu palīdzību var pārbaudīt, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

- 16.1. uztver un saprot savām zināšanām un pieredzei atbilstīgu dažādu tekstu dažādās situācijās;
- 16.2. saprot un izmanto dzirdēto informāciju dažādiem mērķiem;
- 16.3. uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti un kritiski;
- 16.16. sistematizē un pieraksta iegūto informāciju;
- 16.17. sniedz lietišķu informāciju atbilstoši saziņas mērķim un stila nosacījumiem;
- 17.3. pieraksts un saprot biežāk lietojamo vārdu saīsinājumus;
- 17.6. izmanto lingvistiskās zināšanas teksta sapratnei un saziņai.

Veicot šāda veida uzdevumu, skolēnam jāprot lietot savas zināšanas un prasmes, kā arī jāizvērtē dzirdētā informācija.

Uzdevuma piemērs Nr. 21**Audioieraksta teksts****Informācija visiem pamatskolu beidzējiem!**

Šā gada 4. jūnijā gaidām jūs Vērmanes dārzā, kur notiks ceļojošā izstāde „Profesiju diena”. Jau no deviņiem rītā līdz pat vēlai pēcpusdienai – pulksten septiņpadsmitiem – jums būs iespēja tikt ar 27 profesionālo mācību iestāžu pārstāvjiem un uzzināt par šajās skolā apgūstamajām profesijām. Izstādes laikā skolu audzēkņi piedāvās arī meistarklases, kur atraktīvā veidā parādīs savas prasmes dažādās profesijās. Visas dienas garumā pasākuma dalībnieki un apmeklētāji varēs baudīt labu mūziku grupas „Putnu balle” izpildījumā. Bez tam apmeklētājiem būs arī iespēja piedalīties loterijā un laimēt stilīgu pārnēsājamo mūzikas atskaņotāju.

Pamatskolu beidzēji! Atcerieties, cik svarīgi mūsdienās ir iegūt labas prasmes un kļūt īstam profesionālim! Darba devējam var nebūt svarīgi, ko katrs beidzis, bet gan – ko tas māc izdarīt!

Plašāku informāciju par pasākuma programmu un iesaistītajām skolā varat atrast Valsts izglītības attīstības centra mājaslapā internetā.

Izlasī, kāda informācija jāieraksta piezīmju lapiņā!

Klausies audioierakstu par kādu pasākumu un ieraksti nepieciešamo informāciju (ne vairāk kā 2–3 vārdos)!

<i>0. Kam domāta informācija</i>	<i>pamatskolu beidzējiem</i>
1. Kad vajadzētu ierasties uz pasākumu?	
2. Kur būs pasākums?	
3. Kas tur notiks?	
4. Kādā laikā var tur ierasties?	
5. Cik mācību iestādes piedalīsies?	
6. Ko parādīs meistarklasēs?	
7. Kas izklaidēs dalībniekus un apmeklētājus?	
8. Kāds notikums vēl iepriecinās apmeklētājus?	
9. Kas var būt svarīgi darba devējam?	
10. Kur var uzzināt vairāk par pasākuma programmu?	

Uzdevumu paraugi valodas lietojuma daļā

Atbilžu izvēle

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

17.2. zina vārda gramatiskās formas un pareizi tās lieto;

17.5. izprot un ievēro gramatikas likumības.

Uzdevuma piemērs Nr. 22

Izlasi padomus, kā jārikojas pirms eksāmena! Izvēlies saturiski un gramatiski pareizo vārdu un apvelc attiecīgo atbildes burtu!

Eksāmena sesijas laikā jāievēro ___(0.)___pamatprincipi.

Nevajadzētu ___(1.)___pārslogot, tāpēc plānojot ___(2.)___jāsabalanšē mācīšanās un atpūta.

Jāizvirza konkrēti mērķi un jāizvēlas uzdevumi ___(3.)___realizēšanai;

Pietiekami daudz ___(4.)___, jo organismam nepieciešams labi atpūsties.

Eksāmenu ___(5.)___īpaša uzmanība jāpievērš uzturam. Šajā laikā īpaši jāizvairās no neveselīga ēdiena, ___(6.)___tikai remdē izsalkumu. Stresa laikā būtiska ___(7.)___uztura kvalitāte.

0.	A trešais	☒ B trīs	C trim	D trešie
1.	A sev	B savam	C sevi	D savu
2.	A diena	B dienā	C dienu	D dienām
3.	A tā	B tās	C tai	D to
4.	A gulēt	B gulam	C jāguļ	D guļ
5.	A laikā	B laiku	C laiks	D laikos
6.	A ko	B kam	C kas	D kad
7.	A ir	B bija	C būt	D nav

Tukšo vietu aizpildīšana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

17.2. zina vārda gramatiskās formas un pareizi tās lieto.

Uzdevuma piemērs Nr. 23

Izlasi tekstu „Ar ko dižojas Rīga”! No dotajiem priedēkļiem izvēlies atbilstošo un ieraksti tukšajā vietā! Katru priedēkli izmanto vienu reizi!

Ar ko dižojas Rīga

„Jau septiņdesmitajos gados (0.) *uzzināju*, ka Latvija ir dižkoku brīnumzeme un Rīgu ar saviem vairākiem simtiem milzeņu varētu (1.) _____ sludināt par dižkoku galvaspilsētu,” teic „Dabas retumu krātuves” vadītājs.

No ilgdzīvotājiem kokiem vairāk nekā puse ir ozoli, tad liepas, priedes, vīksnas, kļavas, bet Rīgā vieni no (2.) _____ platītākajiem dižkokiem ir melnalkšņi. Rīgā kokus stādīja gan vācu muižnieki, gan zemnieki, (3.) _____ ceļoties uz dzīvi pilsētā. Piemēram, Ziepniekkalnā dažādu organizāciju (4.) _____ rūpēts aug Ēbeļmuižas dižozols, priedējot cilvēkus, kuri pastaigājas pa bijušo Ēbeļmuižas parku.

Senās Bišumuižas teritorijā apskatāms Rīgas kuplākais ozols, kura apkārtmērs (5.) _____ sniedzis 5,55 metrus. Kuplajam ozolam varētu būt apmēram 220 gadu.

Lielajiem kokiem bagātākā vieta Rīgā ir Lucavsala, kur pastaigājoties var (6.) _____ iet līdz Rīgas resnākajai vīksnai un liepai.

Turpat blakus gandrīz pašas Mazās Daugavas malā slejas Lucavsalas dižliepa, kura ir ne tikai dižākā Rīgā, bet arī viena no (7.) _____ spaidīgākajām Latvijā. Liepa (8.) _____ gādina milzu telpisku sešzūburu svečturi ar resnu kātu. Ar savu neparasto izskatu liepa (9.) _____ saista garāmgājēju uzmanību.

Rīgas lielākā – Zaslauka kļava – atrodas Kuldīgas ielā kādas mājas sētā (10.) _____ tālu no Botāniskā dārza dienvidu sētas.

(Pēc preses materiāliem.)

uz-, pie-, iz-, pār-, ne-, ap-, pa-, sa-, at-, aiz-, ie-

Tukšo vietu aizpildīšana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

17.2. zina vārda gramatiskās formas un pareizi tās lieto;

17.5. izprot un ievēro gramatikas likumības.

Uzdevuma piemērs Nr. 24

Tukšajās vietās ieraksti saturiski un gramatiski atbilstošus vārdus!

Tas, kurš sūdzas par (0.) *sliktu* atmiņu, bieži pieļauj (1.) _____ informācijas uztveršanā. Spilgts (2.) _____: daudzi cilvēki apgalvo, ka viņiem nav nekādu orientēšanās (3.) _____. Patiesībā viņi tikai nav uztvēruši pietiekami uzmanīgi to, ko redzējuši jau noietajā (4.) _____ gabalā. Tāds, kurš iegrimis domās, neievēro, ka braucis pret norietošo (5.) _____ un trīsreiz pagriezies pa labi, divreiz – pa kreisi. Lai informāciju spētu uztvert un uzglabāt (6.) _____, liela loma ir uzmanībai.

Informācijas pārveidošana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

17.2. zina vārda gramatiskās formas un pareizi tās lieto.

Uzdevuma piemērs Nr. 25

Pārveido iekavās doto vārdu pareizā formā!

Mūsu dienās saziņai tu 0. (*varēt*) vari izmantot gan elektronisko 1. (pasts) _____, gan „čata” kanālus, gan visparastāko pastu. Vēstuļu 2. (rakstīt) _____ ir māksla. Labi 3. (uzrakstīt) _____ vēstuli ir patīkami lasīt. Vēstules rakstīšanai vislabāk izvēlēties brīdi, kad tev 4. (būt) _____ pietiekami daudz laika un neviens 5. (tu) _____ netraucē.

Kļūdu labošana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

17.2. zina vārda gramatiskās formas un pareizi tās lieto;

17.5. izprot un ievēro gramatikas likumības;

17.7. standartkonstrukcijās lieto pieturzīmes atbilstoši latviešu valodas gramatikas normām.

Uzdevuma piemērs Nr. 26

Izlasi tekstu! Atrodi un izlabo kļūdas! Ja teksta rindīnā kļūdu nav, tad rindīnai pretī atzīmē „X” ja rindīnā ir kļūda, tad apvelc kļūdaino vārdu un uzraksti pareizo vārda formu!

0. Latvija ir dižkoka brīnumzeme. Mūsu valstī ir ļoti daudz dižkoku

00. lielo koku, un Rīgu varētu pasludināt par dižkoku X

1. galvaspilsētu. Lielajiem kokiem bagātāko vieta Rīgā, kā izrādās,

2. ir Lucavsala – te aug Rīgas varenākā vīksna un liepa. Lucavsala

3. vīksnas stumbra apkārtmērs sasniedzis jau 5,52 metrus. Aptuveni

4. divarpus metru augstumā koka stumbrus sadalās divos zaros.

5. Gandrīz pašas Mazās Daugavas malas aug Lucavsala dižliepa.

Pārveidošana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

17.2. zina vārda gramatiskās formas un pareizi tās lieto;

17.5. izprot un ievēro gramatikas likumības;

17.6. izmanto lingvistiskās zināšanas teksta sapratnei.

Uzdevuma piemērs Nr. 27

Tukšajās vietās ieraksti doto vārdu atbilstošā formā!

Āgenskalns vietām ir (0.) <i>apbūvēts</i> ar daudzstāvu namiem, bet citviet bruģētās ieliņas ar koka ēkām atgādina par laiku, kad Āgenskalns bija Rīgas (1.) _____ apbūves arhitektūras pērle. Šobrīd Āgenskalnā ir (2.) _____ Pārdaugavas senākais 18.–19. gs. vienlaidus apbūves rajons ar seno ielu tīklu – Nometņu, Slokas, Eduarda Smiļģa un Talsu ielu. 20. gadsimta (3.) _____ gadu desmitā par Āgenskalna (4.) _____ centru sāka veidoties tagadējais Āgenskalna tirgus rajons, kas kādreiz atradās pašā priekšpilsētas nomalē. Meža iela ir bijusi viena no (5.) _____ vecā Āgenskalna ielām. Nometņu ielā (6.) _____ vislielākā apbūves dažādība – gan 19. gadsimtā celtās daudzās koka ēkas, gan 20. gadsimta sākumā (7.) _____ mūra daudzdzīvokļu nami. Pirmā un vienīgā mūra ēka (8.) _____ Āgenskalna tirgus rajonā bija Mārupes ielā 1. 21. gs. Āgenskalnā tika realizēti (9.) _____ jauni projekti, piemēram, Nometņu ielā 32/3 un Daugavgrīvas ielā 31, kā neliela senā Āgenskalna oāze, (10.) _____ uz visām pārmaiņām, ir saglabājusies apbūve gar Nometņu ielu.	(0.) <i>apbūvēt</i> (1.) koks (2.) apskatīt (3.) pirmais (4.) sabiedrisks (5.) garš (6.) redzēt (7.) būvēt (8.) viss (9.) dažs (10.) neskatīties

Rediģēšana

Ar šo objektīvi vērtējamo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

17.2. zina vārda gramatiskās formas un pareizi tās lieto;

17.5. izprot un ievēro gramatikas likumības;

17.7. standartkonstrukcijās lieto pieturzīmes atbilstoši latviešu valodas gramatikas normām.

Uzdevuma piemērs Nr. 28

Ieraksti vēstulē trūkstošos burtus un saliec pieturzīmes!

Zigmunda Skujiņa stāstu krājums „Buršana un tinte”

Par grāmatu priecāsies daudzi bet īpa _____ prieks būs visiem kurus saista grāmatu radīšan _____ noslēpumi gadsimtu gaitā. Tieši par tiem (protams, ne tikai) Z. Skujiņš raksta jaunākajā šogad pabe _____ tajā garstāstā „Ēnu aleja”. Neieras _____ laiks telpa un personāži. Rīga 20. gadsimta 20.–50. gados ar plašu skatienu gan viduslaikos un tālajā 19. gadsimta pirmajā pusē gan mūsdienās. Stāstā darbojas iespiedēji māksl _____ nieki dzejnieki.

Uzdevumu paraugi rakstīšanas daļā

Strukturētais īso atbilžu rakstīšanas uzdevums

Ar šo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.15. izmanto rakstīšanu dažādiem saziņas mērķiem;

16.17. sniedz lietišķu informāciju atbilstoši saziņas mērķim un stila nosacījumiem;

17.1. lieto sistematizētu vārdu krājumu, lai precīzi izteiktu savas domas un īstenotu sev nozīmīgus saziņas uzdevumus.

Sagaidāmā atbilde šāda veida rakstīšanas uzdevumos ir standartizēta un viegli novērtējama.

Uzdevuma piemērs Nr. 29

Kinoklubs „Zvaigzne” veic ikgadējo aptauju, lai veiksmīgāk organizētu savu darbu.

Aicinām tevi aizpildīt aptaujas anketu!

Kinokluba aptaujas anketa

1. Vecums _____

2. Dzimums _____

3. Intereses (4–8 vārdi)

4. Kāpēc tu ej uz kino? (8–10 vārdi)

5. Kura ir tava mīļākā filma? Kāpēc? (12–16 vārdi)

Strukturētais rakstīšanas uzdevums

Ar šo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.15. izmanto rakstīšanu dažādiem saziņas mērķiem;

16.8. izsaka emocijas, viedokli, vērtējumu un secinājumus par lasīto, redzēto un dzirdēto;

17.4. valodā izmanto dažādas gramatiskās konstrukcijas atbilstoši komunikatīvajam mērķim un situācijai;

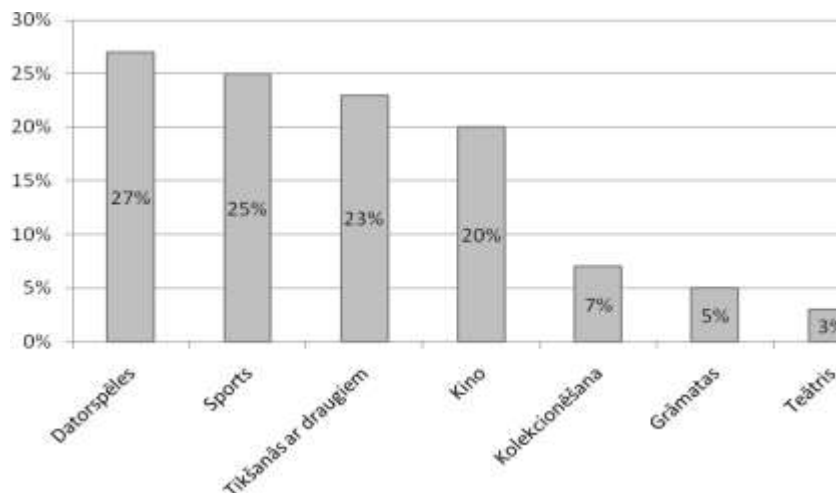
17.8. ievēro valodas normas rakstos.

Šāda veida rakstīšanas uzdevumos iedevuma (palīgmateriāla, piemēram, diagrammas) un uzdevuma nosacījumu kombinācija veido strukturētu uzdevumu, tomēr atbilde nav pilnībā paredzama, te pieļaujama lielāka skolēna iztēles brīvība un atbilde ir subjektīvi vērtējama. Tomēr precīza vērtēšanas tabula ļauj samazināt vērtējuma subjektivitāti.

Uzdevuma piemērs Nr. 30

Dažādās Latvijas skolās tika veikta aptauja, lai noskaidrotu, kuri ir populārākie brīvā laika pavadīšanas veidi deviņo klašu skolēniem.

Aplūko diagrammu!

Komentē aptaujas rezultātus!

Uzraksti, kā tu vislabprātāk pavadī brīvo laiku!

Salīdzini savas domas ar aptaujāto skolēnu domām!

Apjoms 60–80 vārdus.

Daļēji strukturētais rakstīšanas uzdevums

Ar šo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.7. veido stāstījumu par redzēto, dzirdēto un lasīto, ievērojot sižeta loģisku secību;

16.8. izsaka emocijas, viedokli, vērtējumu un secinājumus par lasīto, redzēto un dzirdēto;

16.11. pārrunās un diskusijās argumentēti izsaka savu viedokli, iesaistās problēmu risināšanā;

16.14. raksta plānveidīgu tekstu par dažādiem tematiem;

16.15. izmanto rakstīšanu dažādiem saziņas mērķiem;

16.18. ievēro savā darbā rakstīšanas procesa posmus;

17.1. ir sistematizēts vārdu krājums, lai precīzi izteiktu savas domas un īstenotu sev nozīmīgus saziņas uzdevumus;

17.4. valodā izmanto dažādas gramatiskās konstrukcijas atbilstoši komunikatīvajam mērķim un situācijai;

17.5. izprot un ievēro gramatikas likumības atbilstoši saziņas vajadzībām, nepieļaujot sistemātiskas kļūdas;

17.7. standartkonstrukcijās lieto pieturzīmes atbilstoši latviešu valodas gramatikas normām;

17.8. ievēro valodas normas runā un rakstos;

18.3. lieto valodu atbilstoši sabiedrībā pieņemtajām normām.

Šāda veida rakstīšanas uzdevumiem ir samērā plašs iedevums un precīza uzdevuma instrukcija, tomēr atbildes nav pilnībā standartizētas. Tās vērtējamās subjektīvi, izmantojot vērtēšanas tabulu, kas ļauj samazināt atbilžu vērtēšanas subjektivitāti.

Uzdevuma piemērs Nr. 31

Jaunieši diskutēja par tēmu „Ko pauž mūsu apģērbs?”

Izlasi Agritas, Pāvela un Lindas domas par šo jautājumu!

Es uzskatu, ka apģērbs raksturo cilvēka emocionālo stāvokli. Piemēram, „emo” stils nesniedz ziņas par cilvēka materiālo stāvokli. Tā vienkārši ir šī brīža izjūta.

Kā var atpazīt „emo”? Melni vai ļoti tumši mati, kuri parasti aizsedz vienu aci vai pat visu seju. „Emo” stila piekritēji nēsā tumšas saulesbrilles gan dienā, gan naktī. Parasti viņi ģērbjas melnas krāsas drēbēs.

Pāvels

Manuprāt, apģērbs sniedz ziņas par apģērba nēsātāja materiālo stāvokli. Vēstures dokumenti liecina, ka darbā cilvēki allaž lietojuši ērtu, praktisku apģērbu, bet svētkos greznojušies tautas tradīcijām atbilstošos tērpos. Bagātākie cilvēki varēja atļauties izdabāt modes kaprīzēm. Manuprāt, mūsdienās situācija ir līdzīga.

Agrita

Es domāju, ka nav vērts skriet pakaļ modei, jo tad visi izskatās vienādi. Ir jāatrod savs īpašais ģērbšanās stils, kas vislabāk raksturo tavu personību. Tas ne vienmēr prasa lielus materiālos līdzekļus.

Linda

Komentē Agritas, Pāvela un Lindas domas!

Uzraksti, ko tu domā par šo tēmu!

Savu viedokli pamato!

Apjoms 220–250 vārdu.

Rakstīšanas daļas uzdevumu vērtēšanas kritēriji

1. uzdevums. Anketa (8 punkti)

	<i>Vecums, dzimums (1., 2.)</i>	<i>Intereses (3.)</i>	<i>Kāpēc tu ej uz kino? (4.)</i>	<i>Kura ir tava mīļākā filma? Kāpēc? (5.)</i>
2	<i>Izpildīti visi uzdevuma nosacījumi. Nav gramatisko kļūdu.</i>	<i>Izpildīti visi uzdevuma nosacījumi. Uzrakstīts saturiski un gramatiski pareizi.</i>	<i>Izpildīti visi uzdevuma nosacījumi. Uzrakstīts saturiski un gramatiski pareizi. Nav vairāk par vienu jebkura veida kļūdu.</i>	<i>Izpildīti visi uzdevuma nosacījumi. Uzrakstīts saturiski un gramatiski pareizi. Nav vairāk par divām jebkura veida kļūdām.</i>
1	<i>Nav izpildīts kāds no uzdevuma nosacījumiem. Ir gramatiskās kļūdas.</i>	<i>Uzrakstīts saturiski pareizi. Ir gramatiskās kļūdas.</i>	<i>Uzrakstīts saturiski pareizi. Ir gramatiskās kļūdas.</i>	<i>Uzrakstīts saturiski pareizi. Ir gramatiskās kļūdas.</i>
0	<i>Nav uzrakstīts.</i>	<i>Nav uzrakstīts.</i>	<i>Nav uzrakstīts.</i>	<i>Nav uzrakstīts.</i>

2. uzdevums. Diagramma par brīvā laika pavadīšanas veidiem (12 punkti)

<i>Punkti</i>	<i>Saturs</i>	<i>Tekstveide</i>	<i>Vārdu krājums</i>	<i>Pareizrakstība</i>
3	<i>Pilnībā izpildīti visi uzdevuma nosacījumi.</i>	<i>Dažādu teikuma konstrukciju pareizs lietojums.</i>	<i>Doma formulēta precīzi un skaidri.</i>	<i>Nav kļūdu vai ir tikai 1–2 ortogrāfijas un/vai interpunkcijas kļūdas.</i>
2	<i>Nav izpildīts viens no uzdevuma nosacījumiem.</i>	<i>Pārsvarā lietoti vienkārši teikumi. Ir 1–2 kļūdas gramatisko formu lietojumā.</i>	<i>Pietiekams vārdu krājums, 1–2 neprecizitātes vārdu izvēlē.</i>	<i>Ir ne vairāk kā 3–5 ortogrāfijas un/vai interpunkcijas kļūdas.</i>
1	<i>Nav izpildīti 2–3 uzdevuma nosacījumi.</i>	<i>Lietoti vienkārši teikumi. Ir vairāk par 3 kļūdām gramatisko formu lietojumā.</i>	<i>Ierobežots vārdu krājums. Vairāk par 3 neprecizitātēm vārdu izvēlē.</i>	<i>Ir ne vairāk kā 6–7 ortogrāfijas un/vai interpunkcijas kļūdas.</i>
0	<i>Nav izpildīti uzdevuma nosacījumi. Apjoms mazāks par 40 vārdiem. Pārējo kritēriju maksimālais iespējamo punktu skaits – 1.</i>	<i>Kļūdas teikumu uzbūvē un gramatisko formu izveidē traucē uztvert saturu.</i>	<i>Nepietiekams vārdu krājums, lai uztvertu domu, vēstule jāpārlasa.</i>	<i>Ir vairāk par 7 ortogrāfijas un/vai interpunkcijas kļūdām.</i>

3. uzdevums. (30 punkti)

<i>Punkti</i>	<i>Saturs</i>	<i>Teksta uzbūve/organizācija</i>	<i>Gramatisko formu lietojums</i>	<i>Vārdu krājums</i>	<i>Interpunkcija un ortogrāfija</i>
6	<i>Temats atklāts pilnībā. Visi uzdevuma nosacījumi izpildīti, viedoklis argumentēts.</i>	<i>Teksts pārdomāti strukturēts. Domas izklāsts mērķtiecīgs un loģisks.</i>	<i>Dažādu konstrukciju teikumi un gramatiskās formas lietotas pareizi atbilstoši darba saturam un stilam.</i>	<i>Plašs vārdu krājums, kas ļauj precīzi, skaidri un tēlaini izteikt domu.</i>	<i>Ir 1–2 interpunkcijas un/vai ortogrāfijas kļūdas.</i>
5	<i>Temats atklāts. Uzdevuma nosacījumi izpildīti. Dažkārt trūkst argumentācijas.</i>	<i>Teksts strukturēts. Domas izklāsts mērķtiecīgs un pietiekami skaidrs.</i>	<i>Pareizi lietoti dažādu konstrukciju teikumi. Ir 1–2 kļūdas gramatisko formu lietojumā.</i>	<i>Pietiekams vārdu krājums, lai skaidri formulētu domu.</i>	<i>Ir 3–5 interpunkcijas un/vai ortogrāfijas kļūdas.</i>
4	<i>Temats daļēji atklāts. Nav pilnībā izpildīts kāds no uzdevuma nosacījumiem. Nepietiekama argumentācija.</i>	<i>Teksts pamatā strukturēts. Kāds no teksta struktūras elementiem ir daļēji izteikts.</i>	<i>Pārsvarā pareizi lietoti vienkārši teikumi. 3–5 kļūdas gramatisko formu lietojumā.</i>	<i>Vārdu krājums ir pietiekams, lai formulētu domu. Dažas neprecizitātes vārdu izvēlē.</i>	<i>Ir 6–8 interpunkcijas un/vai ortogrāfijas kļūdas.</i>
3	<i>Temats atklāts virspusēji. Ir atkāpes no temata. Nav izpildīts kāds no uzdevuma nosacījumiem. Trūkst argumentācijas.</i>	<i>Trūkst mērķtiecīguma domas izklāstā. Teksta daļas reizēm nav loģiski saistītas.</i>	<i>Pārsvarā lietoti vienkārši teikumi. Kļūdas gramatisko formu lietojumā un teikumu uzbūvē netraucē uztvert saturu.</i>	<i>Ierobežots vārdu krājums. Kļūdas vārdu izvēlē reizēm traucē uztvert teksta saturu.</i>	<i>Ir 9–11 interpunkcijas un/vai ortogrāfijas kļūdas.</i>
2	<i>Temats izklāstīts bezpersoniski, lietotas vispārīgas frāzes. Ir izpildīts tikai viens uzdevuma nosacījums. Nepietiekams apjoms – vārdu skaits 100–150.</i>	<i>Trūkst kāda no teksta struktūras elementiem. Loģiskais saistījums starp teksta daļām ir minimāls.</i>	<i>Lietoti vienkārši teikumi. Kļūdas teikumu uzbūvē un gramatiskajās formās rada grūtības uztvert saturu.</i>	<i>Nabadzīgs vārdu krājums, kas traucē uztvert tekstā izteikto domu.</i>	<i>Ir 12–16 interpunkcijas un/vai ortogrāfijas kļūdas.</i>
1	<i>Darba saturs tikai daļēji atbilst tematam. Nav izpildīti uzdevuma nosacījumi. Nepietiekams apjoms – vārdu skaits 70–100.</i>	<i>Izteikts organizācijas trūkums. Teksts nav loģiski saistīts.</i>	<i>Vienveidīgi teikumi, kļūdas to uzbūvē. Kļūdaini veidotas gramatiskās formas. Teksts ir grūti saprotams.</i>	<i>Ļoti nabadzīgs vārdu krājums. Lai uztvertu domu, teksts jālasa vairākkārt.</i>	<i>Ir 17–20 interpunkcijas un/vai ortogrāfijas kļūdas.</i>
0	<i>Saturs neatbilst tematam. Uzdevums nav veikts. Apjoms – mazāk par 70 vārdiem. Pārējās kritēriju ailēs iespējamais maksimāli iegūstamo punktu skaits – 1.</i>	<i>Teksts nav strukturēts.</i>	<i>Teikumu uzbūves un gramatisko formu kļūdaina lietojuma dēļ teksts ir nesaprotams.</i>	<i>Nepietiekams vārdu krājums. Teksts ir nesaprotams.</i>	<i>Ir vairāk nekā 20 interpunkcijas un/vai ortogrāfijas kļūdas.</i>

Uzdevumu paraugi mutvārdu daļā

1. uzdevums.

(Aptuveni 4 minūtes.)

Intervija

Uzdodiet skolēniem biļetē piedāvātos jautājumus norādītajā secībā!

(Skolēni atbild pēc kārtas – 1. skolēns, 2. skolēns, 1. skolēns utt.)

Intervētājs: Lūdzu, pēc kārtas atbildiet uz jautājumiem! Skolēns ar kodu (*nosauciet pirmā skolēna kodu*) atbild pirmais.

1. Kuri, tavuprāt, ir populārākie sporta veidi Latvijā? Kāpēc?

Skolēns ar kodu (*nosauciet otrā skolēna kodu*) atbild otrais.

2. Kuri sporta veidi, tavuprāt, nav populāri jauniešu vidū? Kāpēc?

1. Ar kuriem sporta veidiem nodarbojas tavi klasesbiedri?

2. Kuri ir populārākie sporta veidi tavā skolā?

1. Kur tavā pilsētā vai novadā ir iespējams nodarboties ar sportu?

2. Kuri sporta veidi, tavuprāt, vairāk piemēroti jauniešiem, kuri jauniešiem?

2. uzdevums.

(Aptuveni 4 minūtes.)

Individuāls stāstījums

Nolasiet skolēniem otrā uzdevuma nosacījumus!

Intervētājs: Tagad es jums katram iedošu divas fotogrāfijas. Skolēns ar kodu (*nosauciet pirmā skolēna kodu*) saņem 17. biļetes A varianta fotogrāfijas. Aplūko šos attēlus! (*Skolotājs pasniedz A varianta fotogrāfiju komplektu.*) Tajos redzami dažādi transporta veidi.

Salīdzini šos attēlus, izsaki savas domas par tajos redzamajām situācijām! Pastāsti, kas tajās kopīgs, kas atšķirīgs! Atbildei tev ir viena minūte. Otrajam skolēnam pēc tam būs jāatbild uz jautājumu par attēliem.

Lūdzu, atbildi!

1. skolēns runā aptuveni 1 minūti.

Intervētājs: 2. skolēn, kurā situācijā tu justos labāk?

2. skolēns atbild uz jautājumu.

Intervētājs: Skolēns ar kodu (*nosauciet otrā skolēna kodu*) saņem 17. biļetes B varianta fotogrāfijas. Aplūko šos attēlus! (*Skolotājs pasniedz B varianta fotogrāfiju komplektu.*) Tajos redzams, kā var pavadīt brīvdienas.

Salīdzini šos attēlus, izsaki savas domas par tajos redzamajām situācijām! Pastāsti, kas tajās kopīgs, kas atšķirīgs! Atbildei tev ir viena minūte. Pirmajam skolēnam pēc tam būs jāatbild uz jautājumu par attēliem.

Lūdzu, atbildi!

2. skolēns runā aptuveni 1 minūti.

Intervētājs: 1. skolēn, kurā situācijā tu justos labāk?

1. skolēns atbild uz jautājumu.

A varianta fotogrāfiju komplekts.

B varianta fotogrāfiju komplekts.

3. uzdevums.

(Aptuveni 4 minūtes.)

Sadarbības uzdevums

Nolasiet skolēniem trešā uzdevuma nosacījumus!

Intervētājs: Iedomājieties, ka jūs brauksiet uz citu valsti un jums tur ir jānopērk suvenīrs savam draugam/savai draudzenei! Apskatiet zīmējumus, izvērtējiet piedāvātās iespējas un vienojieties, ko jūs viņam/viņai nopirksiet! Savu izvēli pamatojiet! *(Pasniedziet skolēniem lapu ar attēliem!)*

Apskatiet zīmējumus!

(Pēc 30 sekundēm aiciniet skolēnus uzsākt sarunu!)

Lūdzu, sāciet sarunu! Laiks sarunai jums ir 3 minūtes.

Skolēni runā aptuveni 3 minūtes.

Intervētājs: Paldies! Tagad, lūdzu, atbildiet uz jautājumiem!

Jautājums 1. skolēnam.

Intervētājs: Kādu suvenīru tu vēlētos, lai tev atved no citas valsts? Kāpēc?

Jautājums 2. skolēnam.

Intervētājs: Kādu suvenīru tu vēlētos aizvest uz citu valsti no Latvijas? Kāpēc?

Ar šo uzdevumu palīdzību tiek pārbaudīts, vai skolēns atbilstoši mācību priekšmeta standarta pamatprasībām

16.1. uztver un saprot savām zināšanām un pieredzei atbilstīgu dažādu tekstu dažādās situācijās;

16.2. saprot un izmanto dzirdēto informāciju dažādiem mērķiem;

16.9. izmanto valodas līdzekļus atbilstoši runas situācijai un mērķim;

16.11. pārrunās un diskusijās argumentēti izsaka savu viedokli, iesaistās problēmu risināšanā;

16.12. dialogā ievēro loģisku struktūru atbilstoši saziņas mērķim;

17.4. valodā izmanto dažādas gramatiskās konstrukcijas atbilstoši komunikatīvajam mērķim un situācijai;

17.5. izprot un ievēro gramatikas likumības atbilstoši saziņas vajadzībām, nepieļaujot sistemātiskas kļūdas;

17.6. izmanto lingvistiskās zināšanas teksta sapratnei un saziņai;

17.7. standartkonstrukcijās lieto pieturzīmes atbilstoši latviešu valodas gramatikas normām;

17.8. ievēro valodas normas runā un rakstos;

18.7. mācās saprasties daudz kultūru sabiedrībā.

Veicot otro un trešo runas uzdevumu, skolēniem tiek piedāvāta noteikta atbildes struktūra, kas nodrošina vienādu atbildes formu visiem skolēniem. Tas palīdz standartizēt atbildes un izveidot vērtēšanas kritērijus, lai samazinātu subjektivitāti šo uzdevumu vērtēšanā.

Runāšanas daļas uzdevumu vērtēšanas kritēriji

1. uzdevums. Dialogs

	Sadarbība	Valodas lietojums
3 p.	Saruna rit raiti. Atbild pārlicinoši, izvērsti, precīzi formulē domu. Pamato un argumentē savu viedokli.	Plašs vārdu krājums, kas ļauj brīvi izteikties. Runā gramatiski pareizi, iespējamās dažas nejausības kļūdas, kuras labo. Izruna tuva dzimtās (latviešu) valodas lietotājam.
2 p.	Sarunā jūtama nedrošība, ir pauzes. Izprot uzdotos jautājumus. Atbild pietiekami plaši un precīzi. Pamato un argumentē savu viedokli.	Pietiekams vārdu krājums, lai izteiktos. Ir dažas neprecizitātes vārdu izvēlē. Dažkārt pieļautās kļūdas labo.
1 p.	Daļēji izprot uzdotos jautājumus. Atbild īsi. Atbildēs trūkst precizitātes. Ir grūtības pamatot savu domu.	Vārdu krājums ir pietiekams, lai īsi atbildētu uz jautājumiem. Atkārto vienus un tos pašus vārdus vai frāzes. Nereti pieļauj kļūdas. Neprecīzas skaņu izrunas dēļ dažkārt grūti uztvert runāto.
0 p.	Uz jautājumiem nespēj adekvāti atbildēt. Nespēj pamatot savu domu.	Nepietiekams vārdu krājums. Vārdu formu saskaņošanā regulāri pieļauj kļūdas. Neprecīzas skaņu izrunas dēļ grūti uztvert runāto.

2. uzdevums. Monologs (stāstījums par attēliem)

	Uzdevuma izpilde	Teksta organizācija	Valodas lietojums
5 p.	Patstāvīgi, precīzi un detalizēti raksturo un salīdzina attēlus. Pārlicinoši pamato savu viedokli. Ir radoša attieksme.	Doma izklāstīta skaidri, loģiski un mērķtiecīgi. Runā var būt loģiskas, motivētas pauzes.	Vārdu krājums ļauj brīvi un precīzi izteikties. Runā gramatiski pareizi (iespējamās dažas nejausības kļūdas). Lieto arī latviešu sarunvalodai raksturīgus vārdus, izteicienus. Lieto daudzveidīgas konstrukcijas teikumus.
4 p.	Patstāvīgi, precīzi un pietiekami izvērsti raksturo un salīdzina attēlus. Īsi pamato savu viedokli.	Doma izklāstīta skaidri un loģiski. Runā var būt pauzes, cenšoties izteikties precīzāk.	Vārdu krājums ļauj pietiekami brīvi un precīzi izteikties. Runā gramatiski pareizi (ir dažas kļūdas, kuras cenšas labot). Veido dažādas konstrukcijas teikumus.
3 p.	Patstāvīgi, taču neizvērsti raksturo un salīdzina attēlus. Formulē savu viedokli, īsi to pamato.	Doma izklāstīta pietiekami skaidri. Runā var būt pauzes, meklējot vārdus.	Pietiekams vārdu krājums, lai izteiktos. Sarežģītākās gramatiskās konstrukcijās pieļauj kļūdas. Ir nejausības kļūdas. Lieto vienkāršas konstrukcijas teikumus.
2 p.	Cenšas raksturot attēlus un mēģina tos salīdzināt. Īsi formulē savu viedokli, tikai daļēji spēj to pamatot.	Domās izklāstā trūkst mērķtiecības un loģiskuma. Izklāsts fragmentārs.	Pietiekams vārdu krājums, lai izteiktos. Dažos gadījumos ir leksikas izvēles grūtības. Dažkārt pieļauj kļūdas. Lieto vienādas konstrukcijas teikumus.
1 p.	Ar grūtībām raksturo attēlus, galvenokārt nosaucot tajos redzamo.	Domās izklāsts nepārdomāts, trūkst loģikas. Runā ar pauzēm, kas apgrūtina uztvert runāto.	Vārdu krājums tikai daļēji ļauj izteikties. Atkārto vienus un tos pašus vārdus vai frāzes. Bieži kļūdas. Runā īsos, dažkārt aprautos teikumus.
0 p.	Nosauc tikai attēlos redzamo.	Nespēj veidot loģisku stāstījumu. Runa neskaidra, to grūti uztvert.	Vārdu krājums ļauj izteikties minimāli. Regulāri pieļauj kļūdas. Lieto atsevišķus vārdus un frāzes.

3. uzdevums. Situatīvais dialogs

	Sadarbība	Uzdevuma izpilde	Valodas lietojums
3 p.	Saruna notiek brīvi. Pilnībā iejūtas situācijā, adekvāti un aktīvi reaģējot uz sarunas partnera (partneru) teikto.	Izvērsti un argumentēti spēj pamatot savas domas. Iegūst un sniedz plašu informāciju.	Vārdu krājums ļauj brīvi un precīzi izteikties. Runā gramatiski un stilistiski pareizi (iespējamās dažas nejaušības kļūdas). Veido daudzveidīgas konstrukcijas teikumus.
2 p.	Sarunā dažkārt ir pauzes. Izprot situāciju, adekvāti reaģējot uz sarunas partnera (partneru) teikto. Dažkārt nepieciešams laiks domas formulēšanai.	Iegūst un sniedz dotajai situācijai pietiekamu informāciju. Spēj formulēt un pamatot savas domas.	Pietiekams vārdu krājums, lai izteiktos. Sarežģītākās gramatiskās konstrukcijās pieļauj kļūdas. Ir nejaušības kļūdas. Kļūdas cenšas labot. Vairāk veido vienkāršas konstrukcijas teikumus.
1 p.	Sarunā ir pauzes, tā ir neveikla. Ne vienmēr adekvāti reaģē uz sarunas partnera (partneru) teikto. Neizrāda aktivitāti.	Iegūst un sniedz minimālu informāciju	Vārdu krājums ļauj izteikties tikai daļēji. Atkārto vienus un tos pašus vārdus vai frāzes. Runā īsos, dažkārt aprautos teikumus.
0 p.	Saruna apgrūtināta, jo minimāli reaģē uz sarunas partnera (partneru) teikto. Pasīvs sarunā.	Nespēj patstāvīgi iegūt un sniegt informāciju. Arī pēc sarunas partnera (partneru) pamudinājuma ar grūtībām formulē domas, atkārtojot partnera (partneru) teikto.	Vārdu krājums ļauj izteikties minimāli. Lieto atsevišķus vārdus un frāzes.

Biežāk pieļautās kļūdas un ieteikumi to novēršanai

Biežāk pieļautās kļūdas

Eksāmena daļa	Kļūda	Komentārs
Visās eksāmena daļās	Neuzmanīga uzdevuma nosacījumu izlasīšana. Pavirša dotā teksta lasīšana (bez izpratnes).	Skolēns nespēj pilnvērtīgi izpildīt uzdevumus.
Lasīšanas daļā	Vairāku piedāvāto atbilžu izvēle. Neuzmanīga teksta lasīšana.	Neiegūst vērtējumu.
Klausīšanās daļā	Vairāku piedāvāto atbilžu izvēle. Tikai burtu vai vārda daļas ierakstīšana tukšo vietu aizpildīšanas uzdevumos.	Neiegūst vērtējumu.
Valodas lietojuma daļā	Vairāku piedāvāto atbilžu izvēle; Interpunkcijas neievērošana.	Neiegūst vērtējumu.
Rakstīšanas daļā	Anketas ailē „Dzimums” tiek rakstīta dzimšanas vieta vai dzimšanas gads. Netiek izpildīti visi uzdevuma nosacījumi. Netiek ievērots norādītais teksta apjoms. Pārsvarā tiek lietoti vienkārši teikumi vai frāzes. Nepietiekams vārdu krājums. Saturs neatbilst tematam. Teksts nav strukturēts un loģiski saistīts. Kļūdas vārdu saskaņošanā dzimtē, locījumā, laikā (lietvārds + īpašības vārds + darbības vārds). Īpašības vārdu noteiktās un nenoteiktās galotnes lietošana. Priedēkļu lietošana (gan nepareiza izvēle, gan pareizrakstība). Prievārdu lietošana (nepareiza izvēle). Pieturzīmju lietošana (elementārāko gramatikas normu nezināšana). Garumzīmju lietošana (to trūkums vai pārmērīga lietošana, tai skaitā divskaņos).	Zaudē punktus, rezultātā – zems vērtējums.
Mutvārdu daļā	Ļoti mazs vārdu krājums, kā rezultātā rodas problēmas saprast runāto. Trūkst plānveidīguma monologā. Vienveidīgs teikumu sākums. Haotisks stāstījums. Trūkst viedokļa pamatojuma. Īsi izteikumi (vārdi, frāzes), kas rada problēmas sadarbības uzdevumā. Neprasmē sadarboties, iejusties lomā, kas rada grūtības sadarbības uzdevumā. Dotā palīgmateriāla (fotogrāfiju, attēlu) neizmantošana. Neprasmē salīdzināt savu viedokli ar citu cilvēku uzskatiem, neprasmē savu viedokli pamatot.	Zaudē punktus, rezultātā – zems vērtējums.

Ieteikumi kļūdu novēršanai

Skolotājiem mācību procesā īpašu uzmanību vēlamas pievērst tam, lai skolēni vienmēr uzmanīgi izlasītu uzdevumu nosacījumus. Lai to panāktu, ieteicams ikdienā radināt skolēnus pie dažādiem rakstiski formulētiem mācību uzdevumiem, kuru vērtēšanā tiek ņemta vērā precīza uzdevuma izpilde.

Attīstot lasītprasmi, strādāt ar daudzveidīgiem jautājumiem, kas liek skolēnam secināt, analizēt, izvērtēt un pamatot, ne tikai saskatīt detaļas. Lai veiksmīgāk gatavotos lasītprasmes pārbaudei, mudināt skolēnus apgūt lasīšanas stratēģijas – pārskatīšanu, caurskatīšanu, detalizētu lasīšanu. Rosināt skolēnus pievērst uzmanību teksta daļu saistīšanas gramatiskajiem līdzekļiem (vietniekvārdu lietojums, saikļi). Izmantot literārus tekstus un mācīt skolēniem pievērst uzmanību tam, kā literārā darbā atklājas cilvēka raksturs.

Gatavojoties klausīšanās prasmes pārbaudei, mudināt skolēnus laiku pirms katra uzdevuma teksta noklausīšanās izmantot tā, kā tas paredzēts – iepazīstoties ar jautājumiem, nepabeigtajiem teikumiem, tabulām, teksta kopsavilkumu u.tml. –, lai zinātu, tieši kāda informācija jāsadzird. Tāpat mudināt skolēnus pārliecināties, vai saprot, kāda veida atbilde jāsniedz (jāievelk krustiņš, jāatbild ar vienu vai vairākiem vārdiem, vai drīkst rakstīt ciparus utt.) Rosināt skolēnus klausīties radiopārraides latviski, skatīties televīzijas raidījumus. Skolotājs, piemēram, var uzdot skolēniem reizi nedēļā gatavot pārskatu par konkrētu raidījumu (piemēram, ziņām, analītisku raidījumu), tādējādi radinot klausīties dažādu personu runātos tekstus.

Attīstot rakstītprasmi, mācīt plānot savu rakstu darbu un to strukturēt atbilstoši uzdevuma nosacījumiem. Uzmetumam paredzētajā vietā mudināt veidot rakstu darba plānu.

Pievērst uzmanību interpunkcijas un ortogrāfijas likumībām, jo skolēnu darbos ir daudz pieturzīmju lietojuma un pareizrakstības kļūdu. Viens no problēmas risinājuma ceļiem mazākumtautības izglītības programmās būtu panākt, ka gramatikas kļūdas rakstu darbos labo visu priekšmetu skolotāji, tā pieradinot pie pareizas rakstīšanas jebkurā mācību situācijā.

Gatavojoties runātprasmes pārbaudei, pievērst skolēnu uzmanību monologa veidošanai, radināt uz jautājumiem atbildēt ar pilniem teikumiem. Mācīt nelietot runā liekus vārdus (piemēram, *vai ne, ja, nu*), žargonismus un citvalodu vārdu pārņemumus un pārveidojumus (piemēram, *baigi, forši, superīgi, učene, davai*). Radināt skolēnus vienmēr pamatot izteikto viedokli, pieņēmumu vai ierosinājumu.